

PISANII SÂNGEORZENE

o siune
ferica; a
vintia s
santele
in baser
aduce in
Causele, c
si la cea
Ca acea
se se
Comisi
deloru
datu inn
ei aci
Ei' urgen
chiei ba
din opin
fiendu
colu luas
baserice
baserice
tocolu in

ă vechiă ba
asta pri
egarea, că
ispunia
se voru re
lântărei.
iliza rogare
untu:
ebui odata
sturosu agu
mei ma'ia
decisulu
argerea se
e, carde
unu Proto
omisiunea
derimarea
acestu Pro

ALEXANDRU MIHĂILĂ (1884-1946)

Născut în Sângeorgiul-Român, a luat parte la Primul Război Mondial ca voluntar în armata română, venind cu legiunile din Rusia. A luat parte la toate manifestațiile din Basarabia începând cu 1917, în Soroca. A fost institutor, revizor școlar și prefect. Din 1927 a fost deputat.

Decorat cu *Steaua României* și *Coroana României* în grad de Cavaler

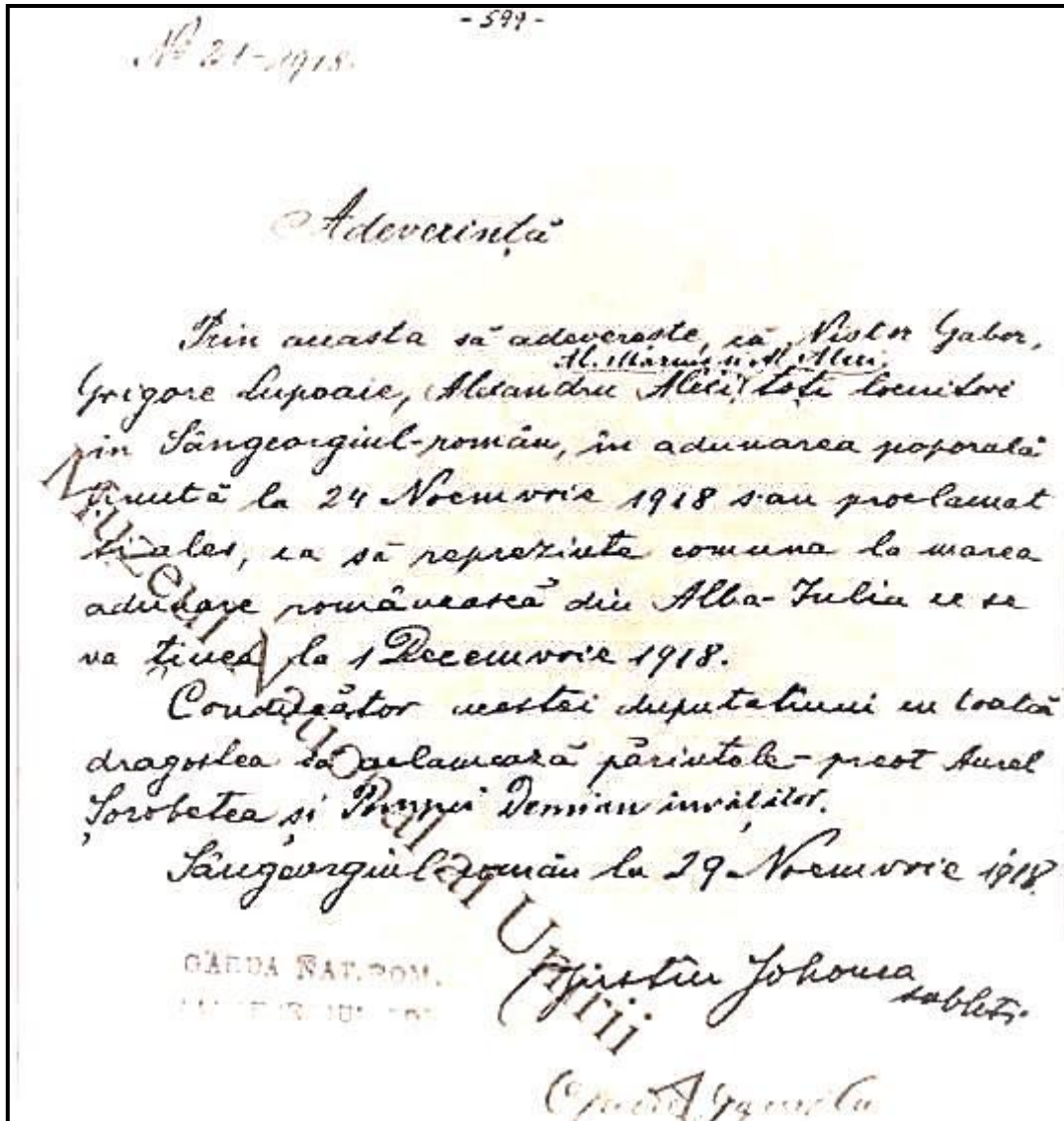
ANUL X, NR. 12(112),
DECEMBRIE 2021

Consiliul Dirigent al Transilvaniei
(parțial, lipsesc O. Goga, V. Lucaciu și V. Braniște;
în plus, sunt Al. Morariu, Șt. Halița, L. Oanea)
rândul de sus: Al. Morariu, Iosif Jumanca, Romul Boilă, Ioan Suciu,
Victor Bontescu, Ștefan Halița, Laurențiu Oanea,
Aurel Lazăr, Emil Hațieganu, Ion Flueraș;
rândul de jos: Alexandru Vaida Voevod, Ștefan Cicio Pop,
Iuliu Maniu, Vasile Goldiș, Aurel Vlad

PISANII SÂNGEORZENE

- Spiritualitate, Istorie și Tradiție

ANUL X, NR. 12(112), DECEMBRIE 2021

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROGA
teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

Consultant științific: Dr. Mirela Popa-Andrei, cercetător științific II, Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române

Colaboratori permanenți: Dr. Elisabeta Scurtu, Preot Dr. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu,
Dr. Dorin Dologa, Icu Crăciun, Florin Hodoroga

Editor și redactor responsabil: Alexandru Dărăban

Tehnoredactare: Alexandru Dărăban

REDACȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj
aldaraban57@gmail.com

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:

<https://independent.academia.edu/DarabanAlexandru>

<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

<https://pisaniisang.wordpress.com>

COPERTA 1: Alexandru Mihăilă (*Anuarul parlamentar – 15 iunie 1931*, București, 1932)

COPERTA 2: Consiliul Dirigent al Transilvaniei

COPERTA 3: Consiliul Dirigent al Transilvaniei

COPERTA 4: Sprijinul acordat de către Legația Franceză în România, delegației formate din:
Solomon Haliță, Ion Bordea, Ion Boeriu, Petre Gavrilă și Isidor Popovici, trimise de Guvernul Român
în Transilvania

Fotografiile din acest număr provin din cadrul Serviciului Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (colecția fotografii), Facebook (Vicariatul greco-catolic Năsăud, Leon Prădan, Cornel Rusan, Iosif Ciunterei, Liceul „Solomon Haliță” Sângeorz-Băi), Centrul Cultural „Justin Sohorca” Sângeorz-Băi, colecția personală a artistului Maxim Dumitraș

Cuprins

<u>CUPRINS</u>	5
<u>1 DECEMBRIE 1918</u>	
ALEXANDRU MIHĂILĂ.....	6
<i>Documente din Arhivele Bistriței din Fondul „Solomon Haliță” care se refera la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918.....</i>	8
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Cum deturnau comuniștii adevărul istoric despre 1 Decembrie 1918.....</i>	23
DR. LAURENȚIU OANEA, <i>O cuvântare rostită în Senatul României cu ocazia Sărbătoririi lui Octavian Goga.....</i>	26
DR. LAURENȚIU OANEA, <i>Comunicări în legătură cu linia ferată Ilva Mică – Vatra Dornei și legiuirile de maghiarizare ungare.....</i>	28
DR. LAURENȚIU OANEA, <i>Scrisoare deschisă către d-l Teodor Macrea, preot Budacul de Sus.....</i>	30
<i>Generalul Berthelot în județul Năsăud.....</i>	31
<u>BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE</u>	
<i>Băile de la Sângeorgiu în anul 1890.....</i>	33
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Băile de la Sângeorgiu în anul 1892.....</i>	36
<i>Din Sângeorz-Băi, Băile „Hebe”.....</i>	37
IUSTIN SOHORCA, <i>Pentru nunta Domniței Elisabeta.....</i>	38
IUSTIN SOHORCA, <i>La moartea lui Alexandru Mărcușiu.....</i>	39
<i>Ravagii meteorologice în Sângeorz-Băi în anul 1929.....</i>	41
<i>Profesorii mei cei mai de seamă au fost țărani. Convorbire cu etnografa Elena Secoșan, fiica vicarului și profesorului Alexandru Haliță.....</i>	42
<u>DIN GRANITĂ</u>	
DR. LEON SCRIDON, <i>Din timpul Unirii.....</i>	46
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Locuitori din comuna Parva participanți la Primul Război Mondial.....</i>	48
<i>Publicare la concurs de stipendii și ajutoare școlare.....</i>	60
<i>Raionul Năsăud văzut de un reporter comunist al ziarului „Scânteia”.....</i>	63

1 DECEMBRIE 1918

ALEXANDRU MIHĂILĂ

A venit pe lume în Sângeorgiul Român la data de 7 aprilie 1884, în casa mică cu tindă, ce da fumul în pod, unde, seara, în tindă se mai aprindea opaițul, ca fiu a lui Calistru și Nastasia Mihăilă a lui Mărișcău. După ce aici și-a primit bruma de cunoștințe la Școala Trivială și apoi cea confesională din sat, fiind un băiat înzestrat cu o inteligență nativă, a fost îndrumat de dascălii săi spre școlile Năsăudului și Gherlei unde, între 1898 și 1906, și-a împlinit vocația de dascăl.

Începând cu anul 1907 și până în 1915 a funcționat ca învățător în satul natal de la poalele Pleșii. S-a dovedit vrednic, deoarece, pe lângă munca de dascăl, el a fost un participant activ la construcția școlii care, pentru acele vremuri, constituia o mare realizare.

Pentru îndrăzneala de care a dat dovadă, cântând „Deșteaptă-te Române!” după un bal ținut în stațiune, a fost arestat împreună cu alți sângeorzeni și încarcerat la sediul Jandarmeriei din Rodna, de unde, la numai câteva zile (asta era în toamna anului 1916) a fost mobilizat și trimis să lupte pe frontul din Galiția în cadrul unui regiment de infanterie din Dej. După ce a primit botezul focului, în urma mai multor lupte la care a participat, a fost rănit și trimis pentru tratament în Rusia de unde a fost luat prizonier fiind trimis într-un lagăr la Dnipropetrovsk¹. Revoluția bolșevică l-a prins acolo, de unde s-a întors cu un eșalon de prizonieri ardeleni, având fericirea de a juca Hora Unirii la 1 Decembrie 1918 în Piața Unirii din Iași.

Primind gradul de sublocotenent în armata română, a fost demobilizat, ajungând adjutant al Generalului Răzoviceanu care era comandantul unei Divizii de vânători de munte care, împreună cu grănicerii, asigurau paza pe linia Nistrului.

În anii de după Unire, a fost numit Revizor Școlar al județului Soroca și apoi Inspector General Școlar, perioadă în care a reorganizat învățământul de aici și, prin străduința sa, au fost construite multe școli în județ².

Despre învățătorul Mihăilă se spunea în Soroca că era „o figură interesantă și vestită, căsătorit cu o femeie foarte plăcută și cultă. Ei aveau un fiu pe care îl chema Camil Mihăilă și care a învățat, de asemenea, la Liceul „A. D. Xenopol”, apoi a urmat Facultatea de Drept la București.

¹ Oraș din Ucraina.

² Mircea Vlădică, *Sângeorz-Băi – veche vatră de credință și cultură românească*, Cluj-Napoca, Editura Napoca-Star, 2003, pp. 337-338.

ALEXANDRU MIHĂILĂ

Familia Mihăilă locuia în casa d-nei Ilieș. Mihăilă avea o vie în dealul Sorocii și, ca să ajungă la ea mai pe scurtătură, începe a construi un drum special, pornit chiar din curtea prefecturii și care urma în serpentină până în vârful dealului. Acel drum nu a mai fost terminat din cauza alunecărilor de teren, care aveau loc continuu¹.

Opțiunea lui politică fiind liberală a candidat, a fost ales și validat ca senator al acestui partid din partea județului Soroca. A făcut parte din delegația permanentă a partidului în toată această perioadă (1922-1938), iar între 1934-1938 a îndeplinit funcția de prefect al județului Soroca.

În momentul declanșării celui de-al Doilea Război Mondial avea gradul de căpitan, fiind numit comandantul Gării C.F.R. Iași. În aceeași perioadă, fiul său Camil - cu gradul de sublocotenent, a fost concentrat în zona frontului din Ungaria. În această postură de comandant al gării a avut posibilitatea să-și mai vadă o dată fiul, deoarece în 1946 a trecut la cele veșnice, fiind înmormântat la București².

Se cunoaște faptul că fiul său, Camil Mihăilă, ajuns diplomat, din această postură a așternut pe hârtie, în anul 1990, o lucrare (manuscris) pe care a intitulat-o „Amintiri din familia și satul meu; cei de-ai lui Mitroscă, Mărișcău, Mihăilă” care, din câte se cunoaște până acuma, n-a fost publicată.

Din câte se cunoaște până acuma, se știa că sângeorzienii au dat numai un singur parlamentar în perioada interbelică, în persoana celui ce a fost unul dintre notarii (secretarii) Marii Uniri, Dr. Laurențiu Oanea. Prin cele scrise mai sus se dovedește că Sângeorz-Băi se mai poate mândri cu încă un parlamentar, anume Alexandru Mihăilă, ceea ce nu e la îndemâna oricărei localități din țara noastră.

¹ Nicolae Bulat, *Județul Soroca – file de istorie*, Chișinău, Editura Arc, 2000, p. 303.

² Mircea Vlădică, *op. cit.*, p. 338.

DOCUMENTE DIN ARHIVELE BISTRITEI – FONDUL „SOLOMON HALIȚĂ” - CARE FAC REFERIRE LA MAREA UNIRE DE LA 1 DECEMBRIE 1918

1

1918, octombrie 31/noiembrie 13, Iași

Ministerul Afacerilor Străine¹

Domnul Solomon Haliță, aflător de mai mult timp la noi și care a dat probe de sincer devotament pentru cauza națională și de lealitatea² sentimentelor sale, este însărcinat a se pune în raporturi cu Comitetul Național al Românilor din Transilvania și Ungaria pentru a stabili, în înțelegere cu Domniile-Voastre, modalitățile în care Guvernul Român va trebui să vină în ajutorul fraților noștri în aceste momente grele pentru națiunea noastră.

Vă rog să binevoiți a-i acorda încrederea Domniilor-Voastre, fiind sigur că va corespunde în toate misiunii sale pentru binele obștesc.

Președintele Consiliului de Miniștri:

ss. General Coandă, L. S³.

2

1918, noiembrie 13, Jassy⁴LEGATION DE FRANCE EN ROUMANIE
L'ATTACHÉ MILITAIR

le 13 Novembre 1918.

Le Général LAFONT
Attaché Militaire de la Légation de la République Française
en Roumanie
à M.....

Les personnes dont les noms suivent:

Docteur Yon BORDEA

Solomon HALIȚĂ

¹ Păstrat sub formă de copie

² Localitatea.

³ Adrian Onofreiu, Ioan Pinteau, Cornelia Vlașin (coordonatori), *Anul 1918 în județul Bistrița-Năsăud - Contribuții documentare*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2018, p. 138. (Mulțumim pe această cale doamnei Dr. Cornelia Vlașin, directorul instituției arhiviste bistrițene, pentru bunăvoința de a ne permite publicarea acestor documente).

⁴ Iași.

**DOCUMENTE DIN ARHIVELE BISTRITEI – FONDUL „SOLOMON HALIȚĂ” - CARE
FAC REFERIRE LA MAREA UNIRE DE LA 1 DECEMBRIE 1918**

Yon BOERU
Petre GAVRILĂ
Lieutenant POPOVICI Isidor

Et un soldat-ordonance, se rendent en Transylvanie, pour y accomplir une mission du Gouvernement Roumain, et avec l'agrément de la Légation de France.

Les autorités militaires et civiles françaises sont donc priées de leur prêter leur appui le plus bienveillant, pour l'accomplissement de cette mission.

Jassy Le 13 Novembre 1918
Le Général Attaché Militaire
Lafont

Traducere

Legatia Franceză în România
Atașatul Militar

13 noiembrie 1918

Generalul Lafont
Atașatul Militar al Legăției Republicii Franceze
în România

Următoarele persoane:

Dr. Ion Bordea
Solomon Haliță
Ion Boeru
Petre Gavrilă

Locotenentul Popovici Isidor

Și un soldat-ordonanță, merg în Transilvania pentru a îndeplini o misiune a Guvernului Român cu acordul Legăției Franceze.

Autoritățile militare și civile franceze le-au oferit tot sprijinul pentru îndeplinirea acestei misiuni.

Iași, 13 noiembrie 1918
Atașatul Militar Generalul:
Lafont¹.

3

1918, noiembrie 1/14

Joi 1/14 noiembrie 1918.

Cea mai sfântă aspirațiune a neamului se îndeplinește.

Peste suferințele trecătoare, generațiile vor râvni la zilele pe care le trăim.

Fără mirare am văzut, că despărțiți în cele mai grele împrejurări ne-am regăsit cu aceiași simțire și cu același gând.

Grabnic acuma este stăpânirea încercărilor vrăjmașe ale ungarilor, ale anarchiei, ale demagogiei, prin organizație, prin propagandă, prin forță.

Pentru organizare și propagandă temeiul este firește:

Unirea desăvârșită a tuturor sufletelor și a tuturor ținuturilor, toți în jurul Regelui, care ține drapelul, simbol al acestei uniri.

Libertate și dreptate pentru toți de orice neam și orice religie.

¹ Idem, pp. 138-139.

**DOCUMENTE DIN ARHIVELE BISTRIȚEI – FONDUL „SOLOMON HALIȚĂ” - CARE
FAC REFERIRE LA MAREA UNIRE DE LA 1 DECEMBRIE 1918**

Dezvoltare larg democratică: reforme electorale și agrare, condițiuni de viață pentru muncitorime, care să le asigure legitimele lor revendicări și parte de folosință la rodul muncii lor.

Azi se grăbește trimiterea forțelor armate precum ați cerut.

Reamintim președintelui Domniei-Voastre întâlnirea noastră de la Sinaia după ce fusese primit de Regele Carol, vă zic tuturor cu dragoste frățească: credința noastră ne-a mântuit. Să pășim înainte cu neclintită încredere în menirea neamului și nețârmurit devotament în serviciul lui.

ss. Ion I. C. Brătianu¹.

4

1918, noiembrie 8/21

Domnule Prim ministru!

În interesul dezvoltării normale a acțiunii îndreptate pentru eliberarea românilor din Ungaria și Transilvania stăruim să se realizeze cu cea mai mare grabă momentasele măsuri, pe care Vă rugăm a le aduce la cunoștință Domnilor Miniștri ai puterilor aliate, ca cu un ceas mai devreme să ne dea ajutorul solicitat:

1. Trupele Înțelegerii² să ocupe fără amânare linia strategică dintre hotarul etnic maghiar și român.

Linia stabilită prin armistițiul încheiat³ între contele Károlyi și comandantul suprem al trupelor franceze din orient⁴ constituie pentru noi o mare nenorocire, deoarece potrivit acestei linii urmează să fie evacuat de trupele maghiare numai teritoriul de la răsărit și miazăzi de la un punct, care ar pleca de la izvoarele Someșului Mare, munții Rodnei prin Bistrița, Mureș Oșorhei⁵, valea Mureșului și până la vărsarea acestui râu în Tisa. Ar urma în consecință, ca teritoriul la miazănoapte și apus de această linie să fie lăsat la discreția resturilor de trupe maghiare evacuate, cât și a numeroșilor jandarmi, care vor fi concentrați în aceste regiuni locuite în mase compacte de români și mai la nord-vest și de ceho-slovaci.

În contradicție cu principiile cuprinse în armistițiu guvernul maghiar a ordonat mobilizarea contingentelor 1896-1900. Scopul este evident: organizarea unei armate în contra noastră și a slovacilor.

Pe când soldații noștri sunt dezarmați la reîntoarcerea de pe câmpurile de luptă, regimentul 82 săcuiesc a fost concediat⁶ cu arme și muniții și pus în coastele românilor.

Jandarmii și gardiștii maghiari au o purtare provocatoare, insultarea românilor și atrocitățile se țin lanț. Sute de victime din ai noștri au căzut până acuma jertfă. Crima cea mai recentă, comisă de ei la Josikafalva⁷, lângă Huedin com[itatul] Clujului, pe moșia baronului Urmánczy, nu are pereche ca cruzime și sălbăticie în anele atât de bogate în crime ale jandarmilor unguri. O bandă de jandarmi a

¹ Idem, pp. 143-144.

² Antanta.

³ Stabilit.

⁴ Convenția militară de armistițiu de la Belgrad, din 13 noiembrie 1918, semnată între țările învingătoare în Primul Război Mondial, reprezentate de generalul francez Louis Franchet d'Esperey și guvernul ungar condus de contele Mihály Károlyi, care stabilea și traseul provizoriu al graniței dintre Ungaria și Transilvania, prin instituirea așa numitei „linii demarcaționale”, care-i favoriza pe sârbi în detrimentul românilor transilvăneni; generalul francez a fixat termenii armistițiului în condiții foarte aspre: „dumneavoastră reprezentați numai națiunea maghiară, nu și pe celelalte popoare din Ungaria. Maghiarii au mers alături de germani împotriva Franței; veți plăti și veți ispăși împreună”; apud. Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României...*, vol. III, p. 373; Ion Clopoțel, *Revoluția din 1918...*, pp. 89-90.

⁵ Târgu Mureș.

⁶ Lăsat la vatră, demobilizat.

⁷ Beliș.

**DOCUMENTE DIN ARHIVELE BISTRIȚEI – FONDUL „SOLOMON HALIȚĂ” - CARE
FAC REFERIRE LA MAREA UNIRE DE LA 1 DECEMBRIE 1918**

arestat fără nici un motiv 91 de români, bărbați, femei și copii, pe care după ce i-au legat cot la cot, i-au împușcat fără a-i fi ascultat și pe urmă au aruncat cadavrele încă calde pe un rug aprins, unde cărnurile carbonizate mai fumegau încă după 5 zile, când o comisiune a venit să constate faptul¹.

Jandarmii comit zilnic executări volnice în toate comitatele în contra țăranilor noștri pacinici². Conducătorii românilor sunt amenințați de unguri, că înainte de intrarea armatei române, nu vor scăpa de o noapte de Sf[ântul] Bartolomeu.

2. Intrarea de urgență a trupelor române, ca parte integrantă a armatelor Înțelegerii e dorită de toată suflarea românească. Pentru a face posibilă înțelegerea între trupele franco-engleze și populația autohtonă, români și izolații maghiari, e de dorit ca pe lângă aceste trupe să se atașeze ofițeri români, care cunosc limbile apusene, iar trupelor române de ocupație să li se atașeze ofițeri francezi și englezi, ca să avem martori pe aliați, care la conferința de pace să poată mărturisi că românii au fost și sunt un element de ordine, pe când ungurii presărați printre noi au fost și sunt provocatorii la dezordini și persecutorii românilor.

3. Autoritățile ungurești au început a expedia toate valorile, între care și fondurile orfanilor români, administrate de sedriile orfanale³ comitatense, precum și arhivele cadastrale și ale direcțiilor financiare, deci o ocupațiune cât mai urgentă se impune spre a putea salva ce mai rămâne de salvat.

4. Cu administrația coruptă ungurească nu se poate concepe o viață normală de stat. Astăzi ungurii își dau silința și fac toate sforțările, ca prin republica lor, proclamată urbi et orbi⁴ - să câștige simpatiile Franței și Americii. De fapt însă ei nu urmăresc decât reîntronarea atotputerniciei oligarhiei ungurești.

Soldații reînțorși de pe fronturi, până în cele mai ascunse sate, nu vor să știe de altceva, decât de o țară românească și de o administrație românească.

Episcopii sunt toți solidari cu Consiliul Național Român Central.

Ministrul pentru naționalități Dr. Oscar Jászi a recunoscut națiunii române dreptul de a dispune în privința administrării teritoriilor locuite de români prin organizațiile lor naționale recente. De ce Înțelegerea s-ar opune, ca și noi să ne guvernăm prin noi înșine până la clarificarea definitivă a situațiunii și de ce nu ni se garantează posibilitatea, ca să putem lua hotărârile, pe care le credem absolut necesare pentru asigurarea existenței noastre ca națiune și care clocotesc în sufletele tuturor Românilor??

Căci este știut, că în tot decursul războiului mondial atât feciorii noștri pe fronturi, cât și cei rămași la vatră, n-au servit – în marginile posibilului – alte interese, decât interesele care puteau contribui la victoria definitivă a Înțelegerii.

Dreptul de a dispune de soarta noastră nu-l putem exercita în mijlocul baionetelor jandarmilor unguri. Acest drept garantat prin punctele președintelui Wilson pentru toate națiunile, pentru noi este iluzoriu, deoarece trenurile stau la porunca dușmanilor noștri de moarte și nu ne putem întruni în conferință. Cerem deci ca generoasele națiuni: francezii, englezii, americanii și italienii prin ocuparea teritoriului românesc din Ungaria și Transilvania să ne asigure libertatea de întrunire și să ne pună la adăpost de teroarea și brutalizarea baionetei ungurești.

Puterile Înțelegerii nu vor jertfi – o sperăm și suntem neclintiți în această credință – pe aliații firești, pe amicii sinceri și devotați, de dragul intrigilor perfide, pe care contele Károlyi le pune la cale cu ajutorul social-democraților și francmasonilor unguri, care deghizați în europeni și sub masca umanitarismului liberal-democratic, nu urmăresc decât salvarea fortărețelor oligarhiei șoviniste maghiare. Archiducele Iosif, spre a-și salva latifundiile astăzi nu se mai numește de Habsburg, ci Alc-

¹ 6 În urma măcelului de la Beliș, din 8 noiembrie 1918, au fost asasinați 41 de români, conform cercetărilor făcute de Victor Onișor, membru al Consiliului Dirigent, cu responsabilitatea Resortului Internelor; vezi infra, doc. nr. 234, pp. 343-350; Iosif Uilăcan, *Granița Culturală...*, p. 203.

² Pașnici.

³ Instituția care asigura tutela pentru orfani sau alte cazuri sociale, până la vârsta majoratului.

⁴ Clamată pretutindeni, peste tot.

**DOCUMENTE DIN ARHIVELE BISTRIȚEI – FONDUL „SOLOMON HALIȚĂ” - CARE
FAC REFERIRE LA MAREA UNIRE DE LA 1 DECEMBRIE 1918**

suthi și în alianță cu socialiștii ajunși miniștri și cu francmasonii popi romano-catolici, cunoscutul șovinist Hock, sunt farsorii democrației ultra republicane, organizate pentru salvarea hegemoniei ungurești.

Pentru a induce în eroare pe conducătorii trupelor Înțelegerii așteptate la Budapesta și pentru a prezenta starea de lucruri din Ungaria sub aspectul cel mai auriu, se fac cele mai mari pregătiri; chiar presa ungurească nu ascunde acest lucru și avem și informații precise de la persoane bine informate. În toate țările neutre s-au trimis agenți cu mari sume de bani, cu menirea să pregătească opinia publică cumpărând presa străină pentru scopurile ascunse urmărite de oligarchia ungurească.

5. Armatele de ocupație să nu întârzie din cauza insuficienței pregătirilor de subzistență. Pentru 2-3 săptămâni de la început se vor găsi aici provizii, care pe urmă ni se vor restitui pentru asigurarea hranei populației. Întârzierea intrării armatelor de ocupație ne-ar mai expune și la pericolul contagiunii bolșevismului adus și propagat de prizonierii întorși din Rusia.

6. Ministerul de război din Viena are instalație de telefonie Marconi. Acest ministeriu a fost împărțit între diferitele naționalități din fosta monarhie austro-ungară. Se poate deci face corespondență directă cu Consiliul Național Român militar din Viena.

7. Ceho-slovacii au numit ca agent diplomatic pe lângă guvernul republicii maghiare pe avocatul slovac din Budapesta, Dr. Emil Stodolla¹. Ar fi de dorit pentru interesele noastre, ca guvernul M[ajestății] Sale Regelui României să numească ca agent diplomatic al său la Budapesta pe avocatul român Dr. Ioan Erdélyi din Budapesta, care e membru în comitetul Partidului Național Român din Transilvania și Ungaria.

8. Puterile Înțelegerii să protesteze contra acreditării lui Rakowski, ca ministru a sovietului rusesc la Budapesta și să ceară imediata lui expulzare. Ministrul Jászi în discursul pe care l-a ținut la Arad a spus, că Rakowski e cel mai adânc cunosător al chestiei române de dincoace și dincolo de munți; că el singur e cel mai chemat să demascheze² și să combată oligarchia reacționară din România³.

5

1918, noiembrie 19/decembrie 2,
Alba Iulia

Copie

Către Maiestatea Sa Regele Ferdinand

Adunarea Națională a Românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, ținută la Alba Iulia, glorioasa cetate a lui Mihaiu Viteazu, a decretat într-un elan de entuziasm fără margini, cu unanimitate Unirea teritoriilor sale cu Regatul României. Vestindu-Vă hotărârea aceasta, care încoronează aspirațiile de veacuri ale Neamului Românesc cu profundă supunere.

Trăiască Maiestatea Sa Regele Nostru Ferdinand I!

Trăiască Maiestatea Sa Regina Maria!

Trăiască Augusta Lor Familie!

Trăiască România Mare!

Dat la Alba-Iulia la 19 noiembrie/2 decembrie/1918.

George Pop de Băsești,
Președinte⁴.

¹ Emil Stendola.

² Demaște.

³ Adrian Onofreiu, Ioan Pinteau, Cornelia Vlașin (coordonatori), *op. cit.*, pp. 166-170.

⁴ Idem, pp. 200-201.

**DOCUMENTE DIN ARHIVELE BISTRIȚEI – FONDUL „SOLOMON HALIȚĂ” - CARE
FAC REFERIRE LA MAREA UNIRE DE LA 1 DECEMBRIE 1918**

6

1918, decembrie 2,
Alba-Iulia.

Domnule Prim ministru!

Ca o continuare a precedentului nostru raport și în dorința de a face să ajungă la cunoștința D-voastră cât mai în grabă rezoluțiunile luate la Alba-Iulia în zilele de 18 și 19 noiembrie/1 și 2 decembrie, alăturăm aci textul proclamației votate de unanimitatea celor 1228 delegați oficiali ai tuturor românilor din Transilvania, Banat și Ungaria. Timpul nu ne îngăduie – curierul nostru trebuind să plece fără întârziere – să facem acum o expunere amănunțită de modul cum au decurs marile serbări ale Neamului Românesc, la care am avut fericitul prilej să luăm parte. Curierul nostru are însărcinarea

să vă dea verbal toate lămuririle.

Astăzi 19 noiembrie Adunarea Națională a ales din sânul său un Consiliu Dirigent, ca organ permanent de acțiune. Acest consiliu se compune din 15 fruntași, având ca președinte pe Dl. Dr. Iuliu Maniu, avocat din Blaj. Până la alte dispoziții Consiliul și-a ales ca reședință orașul Sibiu.

Tot astăzi s-a votat de Adunarea Națională, cu mare însuflețire și cu aplauze ce nu mai lu-au sfârșit, textul unei telegrame de omagiu către M. Sa Regele nostru și Dinastia Sa adorată și slăvită de toată suflarea românească, telegramă care va fi trimisă până la hotar prin curier special, de unde va fi transmisă la București prin primul oficiu telegrafic poștal român. S-a hotărât apoi ca în cel mai scurt timp să plece la București o delegație a Adunării Naționale care va prezenta Suveranului și Guvernului declarația de unire a românilor din Transilvania, Banat și Ungaria cu Regatul României. Delegația se compune din următoarele 4 persoane alese din sânul adunării:

P[rea] S[finția] S[a], Dr. Miron Cristea episcopul Caransebeșului;

P[rea] S[finția] S[a], Dr. Iuliu Hosu episcopul Gherlei;

D-nii. Dr. Alexandru Vaida Voivod și Vasile Goldiș. Între multele fapte petrecute, pe care ar trebui să vi le comunic, pentru care însă acum n-am timpul necesar, căci altfel aș scăpa trenul, țin să vă pun în cunoștință de unul, care cred că merită atențiunea D-voastră.

Părintele Dăianu, protopopul Clujului de la care dețin informațiunile ce urmează ne-a comunicat că miercuri, 14 noiembrie, mergând la banca „Economul” din Cluj a făcut acolo cunoștință cu fostul colonel Al. Sturza, care cerea o convorbire telefonică cu Dr. T. Mihali, la Dej. Dr. Mihali n-a răspuns. Întrând în vorbă cu fostul colonel Sturza, acesta i-a făcut următoarele mărturisiri:

În dorința de a-mi servi țara cotropită de ruși, și sfătuit de ofițerii mei subalterni, am trecut la nemți, cu ajutorul cărora eram convins că voi dezrobi Ardealul. Lucrurile însă au luat cu totul altă desfășurare. Am intrat ca funcționar la Deutsche Bank. După dezastrul Germaniei văd marea greșală ce am făcut și cred că mai pot fi util neamului și Patriei, pe care am pierdut-o. Voiesc să mă reabilitez; voiesc să propun D-lui. Mihali ca să fiu admis în garda națională a românilor din Ardeal, pentru ca armata română la ocupațiunea Ardealului să mă găsească aducând serviciile mele Neamului Românesc. Am căutat să redau aproape textual declarațiile pe care mi le-a făcut Dl. Dăianu.

Am întreat pe D-l. Mihali dacă a văzut sau dacă a vorbit cu D-l. Sturza. Mi-a spus că a evitat de a-i răspunde și de a-l vedea. Mi-a mai spus că colonelul Sturza a intervenit, la Viena, pe lângă Dr. Maniu, în același sens, dar că Dr. Maniu nu i-a dat nici un răspuns. Unde se află astăzi colonelul Sturza, nu știu. În mod discret mi-a comunicat un ofițer din garda națională din Cluj, că astăzi colonelul Sturza ar fi fost văzut în Alba-Iulia.

Cu profund respect¹.

¹ Idem, pp. 202-203.

**DOCUMENTE DIN ARHIVELE BISTRIȚEI – FONDUL „SOLOMON HALIȚĂ” - CARE
FAC REFERIRE LA MAREA UNIRE DE LA 1 DECEMBRIE 1918**

7

1918, decembrie 3, Alba-Iulia

Ediție specială. 20 noiembrie/3 dec[embrie]/1918. Prețul 20 fileri.

ALBA-IULIA

Organ al proclamării unității naționale.

Unirea Românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească cu România.

Moțiunea Unirii votată de Adunarea Națională din Alba Iulia

I. Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba-Iulia în ziua de 18 Noiembrie/1 Dec./1918, decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dânșii, cu România. Adunarea Națională proclamă îndeosebi dreptul inalienabil al națiunii române la întreg Banatul cuprins între râurile Mureș, Tisa și Dunăre.

II. Adunarea Națională rezervă teritoriilor sus indicate, autonomie provizorie până la întrunirea Constituintei aleasă pe baza votului universal.

III. În legătură cu aceasta, ca principii fundamentale la alcătuirea noului Stat Român, Adunarea Națională proclamă următoarele:

1. Deplina libertate națională pentru toate popoarele conlocuitoare. Fiecare popor se va instrui, administra și judeca în limba sa proprie prin indivizi din sânul său și fiecare popor va primi drept de reprezentare în corpurile legiuitoare și la guvernarea țării în proporție cu numărul indivizilor ce-l alcătuiesc.

2. Egala îndreptățire și deplina libertate autonomă confesională pentru toate confesiunile din stat.

3. Înfăptuirea desăvârșită a unui regim curat democratic pe toate terenele¹ vieții publice. Votul obștesc, direct, egal, secret pe comune, în mod proporțional pentru ambele sexe în vârstă de 21 de ani la reprezentarea în comune, județe și parlament.

4. Desăvârșită libertate de presă, asociere și întrunire, liberă propagandă a tuturor gândirilor omenești.

5. Reforma agrară radicală. Se va face conscrierea tuturor proprietăților, în special a proprietăților mari. În baza acestei conscrieri, desființând fidecomisele și în temeiul dreptului de a micșora după trebuință latifundiile, i se va face posibil țăranului să-și creeze o proprietate – arător, pășune, pădure – cel puțin atât cât să poată munci el și familia lui. Principiul conducător al acestei politici agrare, e pe de o parte promovarea nivelării² sociale, pe de altă parte potentarea producției.

6. Muncitorimei industriale i se asigură aceleași drepturi și avantajii, care sunt legiferate în acele mai avansate state industriale din Apus.

IV. Adunarea Națională dă expresiune dorinței sale ca, congresul de pace să înfăptuiască comuniunea națiunilor libere în așa chip, ca dreptatea și libertatea să fie asigurate pentru toate națiunile mari și mici deopotrivă, iar în viitor să se elimine războiul ca mijloc pentru regularea raporturilor internaționale.

V. Românii adunați în această adunare salută pe frații lor din Bucovina, scăpați de sub jugul monarhiei Austro-Ungare și uniți cu țara mamă România.

VI. Adunarea Națională salută cu iubire și entuziasm liberarea națiunilor subjugate până aci în monarhia Austro-Ungară, anume națiunile: ceho-slovacă, austro-germană, iugoslavă, polonă și ruteană și hotărăște ca acest salut al său să se aducă la cunoștința tuturor acelor națiuni.

VII. Adunarea Națională cu smerenie se închină înaintea memoriei acelor bravi români, care

¹ Palieretele.

² Nivelării.

**DOCUMENTE DIN ARHIVELE BISTRİȚEI – FONDUL „SOLOMON HALIȚĂ” - CARE
FAC REFERIRE LA MAREA UNIRE DE LA 1 DECEMBRIE 1918**

în acest război și-au vărsat sângele pentru înfăptuirea idealului nostru, murind pentru libertatea și unitatea națiunii române.

VIII. Adunarea Națională dă expresiune susnumitei și admirațiunii sale tuturor puterilor aliate, care prin strălucitele lupte purtate cu cerbicie împotriva unui dușman pregătit de multe decenii pentru război, au scăpat civilizațiunea din ghiarele barbariei.

IX. Pentru conducerea mai departe a afacerilor națiunii române din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, Adunarea Națională hotărăște instituirea unui mare Sfat Național Român, care va avea toată îndreptățirea să reprezinte națiunea română oricând și pretutindeni față de toate națiunile lumii și să ia toate dispozițiunile, pe care le află necesare în interesul națiunii.

Tipografia Francisc Schäser din Alba-Iulia¹.

8

1918, decembrie 4, Cluj.

Onorată Adunare!

Dați-mi voie, să vă comunic punctul meu de vedere!/ să auzim:/ Punctul meu de vedere e, ca înainte de toate să aruncăm în aer „Economul”/: edificiul în care se află în permanență Consiliul Național Român din Cluj:/ așa că nici piatră pe piatră să nu rămâie. Trebuie luat de pe [a]coperișul edificiului acel gunoi/: [se] înțelege drapelul treicolor român:/ și aruncat în locul însemnat cu 00.

După aceia e de a se lua cu asalt cazarma din Magyar utzca/: ulița unguerească:/ unde sunt alocate formațiunile gardei naționale române din loc[alitate].

După ce am terminat cu acestea, sunt de a se masacra toți românii, care locuiesc în Cluj:/ strigăte: foarte corect! să Trăiască/.

Președintele/: Subloc[otenentul] Zăgoni, adjutantul comandantului batalionului secuiesc:/ Să nu fim optimiști! aceasta desigur se va întâmpla. Acuma însă deocamdată, chestia e prematură.

Cu acestea declar ședința de încheiată. Proxima ședință se va ținea sâmbăta viitoare.

ss. Zăgoni preș[edintele] adunării².

9

1918, decembrie 6, Cluj.

Consiliul Național Român din Cluj Nr.
Anexe: un dosar format din 24 acte pe 31 file

6 dec. st. n. 1918,

Către
Comandantul armatei române de ocupație³
în Bistrița

Subscrisul Dr. Emil Hațegan, președintele consiliului național din Cluj, am onoare a vă aduce la cunoștință următoarele:

¹ Adrian Onofreiu, Ioan Pinte, Cornelia Vlașin (coordonatori), *op. cit.*, pp. 203-205.

² *Idem*, pp. 206-207.

³ Dumitru Nacu, sublocotenent în anul 1918, a primit printre alte acte operaționale, și documentul confidențial „Instrucțiuni pentru Trupele de Ocupațiune din Transilvania”, ceea ce denotă pregătirile armatei române pentru o eventuală intervenție în Transilvania; vezi ANBN, fond personal *Nacu Dumitru*, d. 15/2, ff. 4-5. Cu atât mai mult s-a validat atitudinea lui Vasile Goldiș, care a susținut constant ca armata română să nu pătrundă în Transilvania până la proclamarea unirii de către o adunare cu caracter plebiscitar.

**DOCUMENTE DIN ARHIVELE BISTRIȚEI – FONDUL „SOLOMON HALIȚĂ” - CARE
FAC REFERIRE LA MAREA UNIRE DE LA 1 DECEMBRIE 1918**

I. Populațiunea românească a Comitatului Cojocnei/ Kolozs megye:/ și a orașului Cluj, capitala sa, se află, mai ales de la 1 decembrie încoace, ziua memorabilă în care marea adunare națională a românilor din Transilvania, Banat și Ungaria a votat și a hotărât alipirea românilor și a teritoriului locuit de ei la România – sub teroarea și brutalizarea ungarilor. Avere și viața românilor e în primejdie și în fiecare moment ne putem aștepta la un măcel în masă din partea dușmanilor noștri seculari.

Pentru convingerea D[umnea]voastră vă prezentăm dovezile ce urmează:

1. Autoritățile ungurești au înființat la Cluj, pe lângă consiliul național unguresc al Clujului și Ardealului, un consiliu național a[l] secuilor cu sediul în Cluj. Acest din urmă consiliu concentrează la Cluj contingente de secui, sub pretextul că armata română care ocupă secuimea, ar voi să le înroleze. Aceste contingente sosite în Cluj, sunt echipate și înarmate și provoacă zilnic ciocniri, atât cu locuitorii români din Cluj, cât și cu garda națională română. Profesorii din Universitate și ofițeri din

garda națională ungurească le țin în vorbiri sedicioase¹, provocându-i direct la asasinarea românilor și la măcelărirea gardei naționale române din Cluj. Dovada pentru aceasta, alăturăm sub Nr. I, referatul unui martor care a fost prezent la întrunirea ce s-a ținut sub prezidenția subloc[otenen]t Zágoni, adjutantul comand[antului] Batalionului secuiesc. Vorbirea a fost ținută de un ofițer ungar.

Consecințele acestor acte de ațătare la sedițiune și la brutalizarea, jefuirea sau chiar masacrarea românilor s-au văzut imediat. Dovada despre acestea, sunt faptele cuprinse în protocoalele de sub Nr. până la Nr. din care se constată:

Pălmuirea lui Ioan Baciuc locuitor din Cluj, pentru că purta trei color român.

Insulte, amenințări cu schinguire, etc. a lui Ioan Nicoară și a altora.

Jefuirea lui Ioan Crișan din Mănăștur² și terorizarea soției sale, pe când el se afla la adunarea din Alba-Iulia.

Brutalizarea stegarului Ioan Cotișel. Brutalizarea preotului Augustin Cupșa și amenințarea că-l vor spinteca și că se pregătește asasinarea în masă a Valahilor.

Amenințarea subloc[otenen]tului Dr. Ioan Bordea, membru în senatul național român, că-l vor omorî și-i vor bea sângele.

Un tren cu efecte sanitare dirijat de la Huedin către Cluj, din ordinul senatului național român din Cluj, a fost oprit de o formațiune din Regimentul 82 secuiesc și atacat cu mitraliere; un soldat român a fost grav rănit, iar cei 20 oameni, pentru paza trenului văzându-se atacați de forțe mult superioare, au trebuit să fugă și trenul luat în stăpânire de secui a fost trimis la Pesta.

Pădurean Gavrilă din comuna Feleac a fost împușcat în drumul către Cluj, unde plecase spre a se înscrie în garda națională.

O bandă de soldați secui a bombardat cu pietre redacția ziarului „Voința Neamului”, au luat firma și au aruncat-o în Someș, strigând să piară Valahii. Au făcut pagube de coroane 3.000.

Trei gardiști români, care se duceau la biserică cu 3 steaguri ca să le sfințească, destinate gardelor române din provincie au fost atacați în piața Clujului de ofițeri unguri. Deși trebuiau să meargă pentru sfințire la biserică gr. ort. ortodoxă s-au refugiat de nevoie în biserică mai apropiată gr.cat. grecocatholică, unde, urmăriți de vreo 20 soldați unguri înarmați, au scăpat. Totuși soldații unguri au încercat să pătrundă cu forța în biserică, lovind cu armele în ușa bisericei.

Inginerul român Alexandru Dragomir, împreună cu un subloc[otenen]t român au fost amenințați cu împușcarea pe când executau la gară anumite însărcinări date de senatul național român. Inscricțiunea românească de pe garaj a fost ștersă și în locu-i s-au scris cuvinte de batjocură la adresa senatului român din Cluj.

Dr. Aurel Blaga a fost insultat și amenințat cu moartea în piața Principală.

Despre jafuri și amenințări cu moartea, mai tratează și actul Nr..

¹ Tendentioase.

² Mănăștur, cartier al orașului Cluj-Napoca.

**DOCUMENTE DIN ARHIVELE BISTRIȚEI – FONDUL „SOLOMON HALIȚĂ” - CARE
FAC REFERIRE LA MAREA UNIRE DE LA 1 DECEMBRIE 1918**

Unii dintre secuii sosiți la Cluj au alcătuit o formațiune deosebită, având ca emblemă capul de mort, cu deviza de a asasina pe toți cei de altă credință decât a lor, adică în special pe toți românii. Această formațiune se numește garda neagră.

Afară de cele arătate mai sus, adăugăm că administrația ungurească face o întinsă propagandă la sate, pentru republica socialistă ungurească, defăimând pe conducătorii românilor și Regatul României, proferând cuvinte de batjocură și tot felul de infamii la adresa dinastiei române. Toate acestea le fac ungerii cu scopul de a produce tulburare în masele poporului, de a slăbi încrederea în conducătorii săi și de a propaga idei bolșeviste spre a putea determina un curent împotriva unirii românilor.

Agenții care propagă astfel de idei sunt în solda guvernului republican unguresc. Pentru aceasta avem dobândă¹, în afară de pamfletele răspândite cu miile în toate satele, și faptul că la Alba-Iulia în gară au fost prinși 2 agenți care, somați să se legitimeze, au spus că au însărcinare de la guvern. Ministrul Ministrului, au produs autorizația iscălită a acestuia, de a răspândi în popor astfel de afișe sedicioase, cu făgăduieli de pământ, etc.

Am înșirat numai o parte din faptele mai însemnate, care ne-au venit la cunoștință în timpul din urmă, referitoare la raporturile încordate dintre românii și ungerii din această parte a Transilvaniei, spre a vă arăta că situația a devenit insuportabilă și că dintr-un moment în altul ne putem aștepta la fapte și mai grave decât cele arătate.

Numărul secuilor recrutați din teritoriul secuiesc evacuat crește mereu și pe măsură ce crește, situația noastră devine tot mai primejdută, deoarece garda noastră națională nu mai e în stare să-i opună rezistență.

În consecință atât pentru garantarea averii și vieții românilor din Cluj, centrul șovinismului maghiar, cât și pentru interese de ordin superior național românesc, vă implorăm să luați² dispozițiuni ca Clujul să fie ocupat fără întârziere de armata română³.

10

1918

În urma unei consfătuiri, pe care am avut-o cu reprezentanții consiliilor naționale comitatense din Nord, am ajuns să luăm următoarea hotărâre:

După ce voi ați publicat Manifestul C[onsiliului] N[ațional] C[entral] ne găsim în fața unui fapt împlinit. Solidaritatea neamului întreg a fost în mod strălucit manifestată prin gruparea întregii suflări românești din Ungaria și Transilvania pe lângă C.N.C. Toate actele ordonate de C.N.C. au fost executate fără discuție. Manifestul vostru a fost primit pretutindeni cu cea mai mare mulțumire și însuflețire. Spre a da C.N.C. putere toate Consiliile naționale comitatense au să își manifesteze solidarizarea cu acel manifest pe cale telegrafică și prin scrisori.

Dacă însă voi ați prefera următorul mod de precedare, atunci trebuie numaidecât pus în practică:

Fiecare Consiliu național comitatens va trimite câte un reprezentant autorizat la Arad, unde constituindu-se împreună cu C.N.C. în „Mare Consiliu al Neamului Românesc” din Ungaria și Transilvania să dea sancțiunea principiilor statorită de C.N.C. în Manifestul adresat către lumea civilizată.

Marele Consiliu trebu[i]e să decreteze totodată următoarele:

Neavând noi nimic comun cu republica maghiară, proclamată prin delegații consiliilor naționale maghiare, nici cu guvernul constituit de acel for și neputând continua să stăm mai departe în starea aceasta de anarhie, Marele Consiliu Național Român declară în mod solemn și în plină conști-

¹ Dovadă.

² Dați.

³ Adrian Onofreiu, Ioan Pinte, Cornelia Vlașin (coordonatori), *op. cit.*, pp. 209-212.

**DOCUMENTE DIN ARHIVELE BISTRIȚEI – FONDUL „SOLOMON HALIȚĂ” - CARE
FAC REFERIRE LA MAREA UNIRE DE LA 1 DECEMBRIE 1918**

ință unirea tuturor românilor din Ungaria și Transilvania cu Regatul României sub sceptrul marelui rege Ferdinand al României (s. a.).

Ca bază a vieții constituționale Marele Consiliu Național Român (s. a.) cere sufragiul universal, egal, direct, secret și obligatoriu pentru ambele sexe.

Împroprietărea țăranilor și egala îndreptățire pentru toți cetățenii fără deosebire de limbă și de lege.

C.N.C. face atent guvernul și publicul maghiar, că pentru orice act de samavolnicie și crudelitate, cei ce comit asemenea acte vor avea să fie trași la răspundere conform principiilor, anunțate de puterile Înțelegerii¹.

Competința acestui for de a putea lua hotărâri valide în numele tuturor românilor de dincoace de munți nu va putea fi contestată prin nici un fel de șiretlic, scos din arsenalul echivocităților oligarhiei maghiare.

De altcum în fața puterilor aliate Manifestul lansat de C.N.C. și confirmat ca al lor de Consiliile naționale comitatense precum și ultimul mare act săvârșit în acest mod ar avea aceeași putere de drept. Noi vă propunem aceste modalități, deoarece considerând iarna grea, nesiguranța drumurilor, greutatea călătoriei în masă, imposibilitatea de încvartirare³⁵¹, de hrană și de menținerea disciplinei în mulțime, starea epidemiologică îngrijorătoare și periclitarea a mii de vieți, fiind trenurile în mâna dușmanilor noștri, nu voim să expunem unele eșuări inevitabile actul cel mai mare (s. a.), pe care vine să-l săvârșească națiunea noastră. În scurt timp împrejurările ne vor permite, ca în deplină libertate și pe baza unei organizații perfect săvârșite și fără pripire să îndeplinim în mod demn și solemn epocalul act istoric (s. a.). În nici un caz însă nouă celor din părțile nordice, care reprezentăm 1/3 parte din națiunea noastră de dincoace de Carpați stările, între care suntem siliți să trăim, nu ne permit să participăm în timpul apropiat la o conferință națională în Alba-Iulia. Rugându-te să stăruiești să se țină cont de cele expuse primește și predă tuturor prietenilor salutările noastre frățești².

11

1918

1. La Reteag ungerii și garda ungurească au împușcat după noi³, în automobilul Nazzaro).

2. Plecat către Cluj, m-am convins că Consiliul național ung.⁴ a cerut pentru sine putere jurisdicționară, ceea ce înseamnă reintroducerea procedurii cu executările momentane.

3. Pe tren de la Cluj [la] Arad am constatat, că ungerii - cred că prin Rakovski⁵ - au trimis zeci de agenți prin sate care propagă idei revoluționare bolșev[ice] republicane, au de țintă⁶ demoralizarea poporului și voiesc să ne zădărnicească marele act. Au împărțit între soldații care veneau pe trenuri, foi volante scandaloase, scrise într-o românească rea fără interpuncție⁷ și accente, dovadă de machinație jidovească⁸. Provoacă publicul nostru să se alătore republicii ung[are] care dă drepturi nelimitate și pământ, pe când România nu dă nimic.

Am observat cam 30-40 de acești agenți și pe 4 în Orăștie am deținut⁹. În Aiud și Teiuș, eram să cad pradă lor, să mă omoare.

La Arad (s.a.); După sosire duminică d. a.¹ am convocat o ședință a Marelui Sfat și am referat pe larg despre toate cele auzite și văzute în țară, citindu-le epistola D-lui Brătianu, care a pro-

¹ Antantei.

² Adrian Onofreiu, Ioan Pinteș, Cornelia Vlașin (coordonatori), *op. cit.*, pp. 242-243.

³ Au tras cu arma.

⁴ Consiliul Național Maghiar.

⁵ Rakowski.

⁶ Aici, cu sensul de urmăresc.

⁷ Interpunctuație.

⁸ Manevrare evreiască.

⁹ Aici cu sensul de observat.

**DOCUMENTE DIN ARHIVELE BISTRIȚEI – FONDUL „SOLOMON HALIȚĂ” - CARE
FAC REFERIRE LA MAREA UNIRE DE LA 1 DECEMBRIE 1918**

duș mare bucurie și a produs adânci sentimente de admirare și recunoștință față de Dl. Brătianu.

Chiar erau la obiect și pertractările cu reprezentantul Ioan Flueraș. Se întâmplase anume între Cons[iliul] Naț[ional] R[omân] și partidul socialist o ruptură aproape definitivă pe motivul că moțiunea „Către popoarele lumii” a fost redactată fără ei.

Chiar pe baza epistolei D-lui Brătianu și în temeiul principiilor exprimate în ea, a făcut socialiștilor propuneri și garanții pozitive: sufragiul universal, egal, secret pentru ambele sexe de la 21 ani; reforma agrară și celelalte cuprinse în Rezoluțiunea Adunării Naționale. Le-am vorbit pe larg despre celebrele reforme proiectate de partidul liberal al D-lui I. C. Brătianu, am arătat rolul politic însemnat al acestui om providențial, pentru noi ungurenii, ardelenii și bănățenii. Am arătat faptele democratizatoare a Marelui Rege, actele Reginei, iubirea manifestată de popor față de regină, vorbele și asigurările D-lui de St. Aulaire, ambasadorul Franței. Prin acestea și prin arătarea că un regat bine condus poate fi mai democratic decât o republică, dar are avantajul că înfrânează patimile de partid și împiedică demoralizarea alegerilor continue, socialiștii au abandonat ideea republicană. Luni seara au avut o consfătuire intimă în Budapesta și marți ne-au avizat, că susținându-și punctul de vedere ce privește principiile de bază ale social democrației, lucră cu noi solidari, spre desăvârșirea marelui scop al unirii tuturor cu România.

La CNRC² am observat o mare încercătură din lipsa mijloacelor bănești. Au cerut de la cehi 500 milioane coroane. Dl. Maniu a fost la Viena în chestia aceasta. Cu punerea în circulație a sumei acestea, pe care o vom primi-o nesmintit³ ca împrumut în monede austro-ungare fără curs, ar avea pentru publicul mare al nostru o grea urmare economico-financiară, căci pretențiunile publicului pentru garde etc. s-ar plăti cu acești bani fără valoare.

Să se facă posibil în țară ca suma aceasta să se pună la dispoziția Marelui Sfat al nostru prin Banca Națională a României ca împrumut ca să putem pune în circulație bani românești.

Sârbii în Banat fac ticăloșii. Ne dezarmează gărzile, ne opresc a purta tricolorul, dau mâna cu autoritățile ungurești. În Neoplanta⁴ au decretat unirea Banatului Timișan cu Serbia Mare. Ne bat și întemnițează oamenii, au împiedicat poporul nostru să vină la Alba-Iulia.

Trebuie protestat energic la legațiunile Antantei, la generalul d'Esperey la Constantinopol, și cerut ca armata sârbă să fie numaidecât înlocuită cu armata franceză și engleză. Revendicările noastre asupra Banatului întreg sunt nestrămutate.

În Consiliul Național Român toți sunt dinastici și mari aderenți ai D-lui Brătianu. Dintre cei mai tineri s-ar afla unii, care sunt infectați de cei veniți acum din țară, care caută căpătuială și sunt cuprinși de patimile de partid.

Conservatorii nu au stimatori⁵, Carp și Marghiloman, Stere etc. sunt primiți direct ca dușmanii noștri. Vineri am plecat la Alba-Iulia. Ungurii ne-au făcut greutăți, au voit să ne dea în aer trenurile speciale.

La Alba-Iulia nedumeriri pentru întârzierea armatelor. În aceasta văd o șovăire și o neconsecvență⁶ față de sârbi care au ocupat cât au voit. Armata să facă marșul de înaintare cu urgență. Pentru garde ne-ar trebui și arme: puști, mitraliere...

La ședința prealabilă din 17/30 noiembrie s-a pus la discuție proiectul de rezoluție și dezbateră a durat 8 ore. La p.1 bănățenii au cerut ca să se protesteze contra armatelor sârbe, să se ridice pretențiuni asupra românilor din Valea Timocului. Dl. Maniu le-a dat informațiuni, că pretențiunea noastră asupra întregului Banat e fapt asigurat. Ședința a fost premersă de o mare adunare de protestare a bănățenilor de 300-400 persoane. Se primește textul p.1 cu lăsarea afară a cuvântului „Timișan” și a Regatului Român, în locul căruia vine România.

¹ Duminică, 24 noiembrie 1918.

² Consiliul Național Român Central.

³ Aici cu sensul de fără îndoială; cu siguranță.

⁴ Novi Sad, oraș în Serbia.

⁵ Susținători.

⁶ Inconsecvență.

**DOCUMENTE DIN ARHIVELE BISTRIȚEI – FONDUL „SOLOMON HALIȚĂ” - CARE
FAC REFERIRE LA MAREA UNIRE DE LA 1 DECEMBRIE 1918**

Marele Sfat a avut anume o grea luptă cu socialiștii ademeniți de guvernul ungar și agenții de la care am aflat, că au primit spre scopul agitării contra noastră suma de douăzeci milioane; a trebuit să luptăm contra ideilor republicane.

Cu trimișii social-democrați români, care sunt oameni înțelegători, am ajuns de acord.

Să nu pomenim Regatul și numele Regelui, ca nu cumva să se nască discordanța și să fie glasuri contrare, căci atunci agenții ascunși între noi ar fi folosit ocaziunea de a striga public contra Regatului și a persoanei Regelui, iar presa ungară ar fi trâmbițat în lume.

Social-democrații români nu sunt republicani, nu sunt antidinastici, dar se poartă cu rezervă față de starea economico-socială de azi a Regatului. Dacă revendicările lor vor fi asigurate în formă de stat, ei vor fi cei mai mari aderenți. Marele Sfat deci după o precumpănire amănunțită a stilizat textul.

Autonomia provizorie față de România nu are importanță, dar Marele Sfat trebuie să preia toate ramurile de guvernare și să pregătească schimbarea de drept ce va urma.

Întreaga conducere, sfatul, sunt regaliști și dinastici; toți prețuim meritele și maturitatea politică a Dlui. Brătianu și știm că eliberarea noastră, lui avem a i-o mulțumi.

Sâmbătă seara bănățenii au avut o adunare în care Dl. Maniu i-a liniștit și le-a dat informațiile cerute. După el Dl. Dr. Dragomir, profesor la Sibiu a adus elogii D-lui Iorga și pe Dl. Brătianu l-a arătat ca un om politic de un grad inferior.

Dr. Laurențiu Oanea a luat cuvântul, în urma vorbirii tendențioase, pusă la cale de ceva partidă din țară; a fost silit să destăinuască că Iorga și cu conservatorii toți sunt gata a face concesii în Banat, numai Dl. I. C. Brătianu e intransigent, face totul pentru a putea avea Banatul în întregime, dezvoltă și a dezvoltat pentru aceasta o grea acțiune politică; a arătat meritele Dlui. Brătianu pentru noi și a declarat ferm, că aspirațiunile noastre se împlinesc numai în urma politicii D-lui Brătianu și a liberalilor. Aceasta o dovedește și vorbirea ambasadorului Franței. Bănățenii între lungi aplauze au făcut ovații Dlui. Brătianu.

La adunarea poporală a vorbit Dl. Halipa și Dl. profesor Nicu Procopovici din Bucovina, apoi Dr. Ștefan C. Pop; toți au adus elogii Regelui, Reginei, iar publicul a făcut entuziaste ovații la adresa Regelui strigând voci din popor dintre țărani: „Să trăiască Mihaiu II”. După vorbirea Dlui Dr. Ștefan C. Pop poporul din mii de voci a aclamat pe Dl. Brătianu¹.

12

1919, iulie 26, Năsăud

De la pretura plasei Năsăud

Nr. 1294/1919

Bilet creditat clasa I-a

Ordin deschis

Pentru D[om]nul Alesandru Haliță vicar foraneu locuitor în Năsăud, care călătorește de la Năsăud la Sibiu și îndărăt la ședința Marelui Sfat Național convocat pe ziua de 29 iulie a. c. or. nr. 534 – 1919.

Sunt rugate toate autoritățile civile și militare să-i dăie tot concursul și sprijinul în călătorie.

Valabil douăzeci de zile/20/.

Năsăud, în 22 Iulie 1919.

Alexandru Haliță.

Ioan Șerban,

¹ Adrian Onofreiu, Ioan Pinte, Cornelia Vlașin (coordonatori), *op. cit.*, pp. 243-246.

**DOCUMENTE DIN ARHIVELE BISTRIȚEI – FONDUL „SOLOMON HALIȚĂ” - CARE
FAC REFERIRE LA MAREA UNIRE DE LA 1 DECEMBRIE 1918**

Semnătura posesorului acestui ordin.

Primpretor

Văzut!

Năsăud, la 26-VII-1919
ss. indescifrabil¹.

13

<1919>, Iași

Revizoratul Școlar de Iași
Domnule Diriginte,

Vremurile prin care trecem sunt neasemănat de mari pentru neamul nostru. Sacrificiile aduse pe altarul patriei au fost mari și variate și nu putem spune că sunt mulți care să nu fi suferit adânc moralmente și materialmente.

Sângele curat al eroilor noștri a curs din belșug stropind piscurile și podișurile munților, văile lor adânci și șesurile scumpei noastre patrii.

Toate acestea însă, cu voința prea bunului Dumnezeu n-au rămas zadarnice. Dreptatea a triumfat, țara s-a mărit și întregul neam s-a unit după visul nostru de secole. Toți acei ce au suferit, a venit azi vremea să-și primească pe lângă răsplata morală și pe cea materială.

D-voastră aveți azi sfânta datorie, de-a lumina și explica amănunțit poporului din circumscripția școlii ce conduceți, precum și în circumscripția școlii vecine, dacă colegul ori colega sunt suplinitori prea tineri și fără experiență, cum că bărbații de stat, care ne conduc azi, își dau cu inteligență toată osteneala de a așeza patria mărită pe bazele cele mai solide și mai democratice.

Pentru aducerea la îndeplinire a celor ce vă comunic mai sus, vă rugăm ca, cu ocazia Sf[intei] Sărbători dintre Anul Nou și Sf[ântul] Ioan să adunați la școală toți sătenii, precum și toate autoritățile comunale. Acestea din urmă vor fi invitate prin adresă în regulă cerându-le dovadă de primire. Aci, veți binevoi a le comunica că guvernul actual a luat măsuri urgente pentru ușurarea traiului tuturor. Apoi că s-a introdus în legea electorală votul obștesc pe care vă rog săl explicați în mod amănunțit cum se face votarea; că a adus la îndeplinire marea reformă de împrumut a țăranilor în cea mai largă măsură; că la primăvară vor pune plugul în pământul lor propriu; că a făcut legea descentralizării administrative a comunelor, a județelor și altele, toate pentru binefacerea poporului.

Veți binevoi să le citiți chiar decretele-legi din Monitorul Oficial. În nemărginita sa sollicitudine, guvernul cu începere de la 1 Decembrie, a acordat sume neașteptate și funcționarilor cu titlu de scumpete de trai. Chiar soldaților din armata activă, precum și celor mobilizați le-a prevăzut soldă lunar: 30 [de] lei la soldați; 60 [de] lei la caporali și 90 [de] lei la sergenți.

Suntem dar datori să susținem cu tot sufletul și toată puterea de care suntem capabili guvernul de azi, sub care s-a înfăptuit unirea tuturor românilor și care a adus după cum vedeți patriei mărite, cele mai democratice legi pe care și le-a putut închipui cineva, îngrijindu-se și de bunul trai a tuturor cetățenilor și să-i dăm tot sprijinul nostru.

Dușmanii din afară, pierzând pe calea armelor și a tunului și fiind geloși de situația noastră în concertul viitoarelor state europene și-au propus să lupte pentru a ne nimici pe calea dezordinii interne, lucrând în acest scop cu zeci de milioane venite de peste hotare, după constatări făcute cu acte în regulă. Ar trebui ca cineva să fie lipsit de cel mai elementar bun simț, ca să nu înțeleagă cât de dăunătoare sunt instigațiile de tot felul semămate în toate straturile societății, îndemnând astfel din răspuțeri la dezordine, prin căutarea satisfacerilor diferitelor poftes și interese personale, din care numai și numai ei ar putea câștiga și care ar distruge ireparabil buna înțelegere dintre popor și vrednicii conducători de azi, tocmai când avem mai multă nevoie de ea.

¹ Idem, p. 277.

**DOCUMENTE DIN ARHIVELE BISTRIȚEI – FONDUL „SOLOMON HALIȚĂ” - CARE
FAC REFERIRE LA MAREA UNIRE DE LA 1 DECEMBRIE 1918**

La ce ar mai fi servit atunci anii de răbdare și sacrificii, anii de sânge și de jale peste care am trecut biruitori, numai grație vitejiei eroilor și înțelepciunii în conducerea actualului guvern.

La ce ne-ar fi mai servit atâtea secole de înțeleaptă pregătire a conștiinței naționale, când mâna ce-o întindem acum victorioasă spre ideal, ne-ar fi smulșă cu brutalitate de înjghebarea străină de la noi, ajutată de însăși patima oarbă, a unor inconștienți iviți din toate clasele sociale.

D-voastră, iubite Dle Învățător și Institutator și Stimată D-nă Învățătoare și Institutoare, vă rog stăruitor ca bun român, fiți purtătorii cuvântului de ordine, de liniște, de bună și de adevărată îndrumare și spuneți tuturor și pretutindeni cele ce am avut onoarea să vă comunic mai sus.

Dăscălimea conștientă are sfânta datorie și înalta chemare în aceste clipe mari prin care trece neamul nostru, să fie straja neadormită împotriva duhurilor rele și zvonurilor răspândite de dușmanii noștri și din nenorocire chiar prin unii fii rătăciți ai țării.

Vă rog ca în cel mai scurt timp să ne faceți o dare de seamă confidențială, amănunțită, asupra acestei instruiri, arătându-ne în mod sincer atmosfera creată. Asemenea ne veți comunica care dintre autorități au mai luat cuvântul în urma D[umnea]voastră, precum și modul cum au primit sătenii aceste sfaturi și comunicări.

Eu personal vă declar că pun mult temei pe bunăvoința și inteligența acelor din corpul didactic, care simt românește și au pătruns clar situația vremii de azi.

Vă rog comunicați-ne și numele cetățeanului care eventual a vorbit, precum și numele și calitatea autorității care a fost prezentă la adunare.

Cu acest prilej, primiți vă rog, Stimată Doamnă Învățătoare și iubite Domnule Învățător, cele mai calde urări de bine cu ocazia Anului Nou și a Sfințelor Sărbători.

Rog pe bunul Dumnezeu să vă binecuvânteze dându-vă putere pentru o muncă rodnică în școală, precum și pentru munca ce cu înțelepciune veți desfășura în mijlocul fraților săteni, pentru îndrumarea și luminarea lor, aducând astfel fericire scumpei noastre patrii și oțelitelui și vrednicului nostru neam.

p[entru], Eug. Stoica¹.

¹ Idem, pp. 284-286.

CUM DETURNAU COMUNIȘTII ADEVĂRUL ISTORIC DESPRE 1 DECEMBRIE 1918

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Propaganda comunistă de după 1946 a folosit Marea Unire în interes propriu, denaturând adevărul. Imediat ce a ajuns la putere, Partidul Comunist din România a procedat la distrugerea tuturor partidelor și personalităților care au contribuit la Marea Unire de la 1918. Le-au fost confiscate averile, le-au fost destrămate familiile, iar cei care au mai rămas în viață au fost izolați, au fost marginalizați. un asemenea exemplu este cel al unuia dintre notarii (secretarii) Marii Uniri, Dr. Laurențiu Oanea. A fost obligat să locuiască în subsolul propriei sale locuințe confiscate de regimul comunist¹.

După ce s-a produs un oarecare dezgheț, dr. Laurențiu Oanea a fost colaborator al Institutului de Științe Istorice și Social-Politice de pe lângă Comitetul Central al PCR².

A fost contactat de Ion Gheorghe-Maurer înainte de plecarea acestuia într-o vizită în Franța. Maurer știa că are o presă ostilă, de aceea a apelat la Oanea pentru a contacta pe cineva de la ziarul „Le Figaro”, prin intermediul fiului său care era plecat definitiv în Franța. Chiar i-a promis lui Oanea că-i va repartiza un apartament, dar nu l-a primit niciodată.

Tot în acele vremuri de așa-zisă reconciliere, regimul apela la diverse mijloace de manipulare prin presa vremii folosindu-se de cei care au fost prezenți la marea Unire și mai erau în viață. Așa s-au folosit și de dr. Laurențiu Oanea cu ocazia aniversării a 50 de ani de la Marea Unire. Revista „România Literară”, printr-un „ilustru necunoscut” redactor – Claudiu Drăușanu, i-au luat un interviu în care se poate vedea manipularea crasă la care recurgea regimul, atribuindu-și merite în înfăptuirea acestui act istoric. În rândurile ce urmează vom da publicității acest interviu pentru cunoașterea adevărului istoric, la ce fel de mijloace recurgeau comuniștii în a-și aroga niște merite care, de fapt, nu le aparțineau. Interviul se intitula „De vorbă cu dr. Laurențiu Oanea secretarul Adunării Naționale de la Alba Iulia”.

„Reporterul (R): - Dintre intelectualii cu funcții de răspundere în desfășurarea lucrărilor Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, care a hotărât unirea Transilvaniei cu România, puțini mai sunt în viață. unul dintre aceștia este octogenarul dr. Laurențiu Oanea, fiu de grăniceri năsăudeni, activ om de legătură al Partidului Național Român (în articol este scris cu litere mici numele partidului, ca o

¹ Dr. Laurențiu Oanea, *Unirea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918*, ediție îngrijită de Dr. Felicia Aneta Oarcea, Arad, Editura Gutenberg Univers, 2018, p. 9.

² *Ibidem*, p. 17.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

formă de exces de zel, s. n.) și notar (secretar) al istoricei adunări. Evocând evenimentele aceluși an, domnia-sa ne-a relatat împrejurările care au determinat secția română a Partidului Social Democrat din Ungaria și Partidului Național Român să decidă convocarea poporului din Transilvania în adunare națională la Alba Iulia spre a-și hotărî liber soarta.

Dr. Laurențiu Oanea (L.O.): - Armonioasa colaborare între cele două organizații ale românilor din monarhia Austro-Ungară a servit cauza unirii în gradul cel mai înalt. Lupta a fost și lungă și grea, dar a fost dusă cu nepotolită îndrăzneală. În epocile anterioare am rezistat tuturor încercărilor de nimicire. În 1918 am trecut la ofensivă. Prilejul ni l-a oferit marasmul ce cuprinse monarhia Austro-Ungară după patru ani de război mondial. În anii aceia, prin măsurile de ordin organizatoric luate, în deplină înțelegere cu reprezentanții autorizați ai celorlalte popoare subjugate, 300.000 de soldați de pe frontul galițian și 50.000 de soldați de pe frontul sârbesc au trecut la <<inamic>>. Mulți dintre aceștia, nemaivoind să lupte sub pajura habsburgică, s-au organizat în legiuni de voluntari și au întors armele împotriva dușmanului milenar. La aceasta trebuie să adaug, cu prioritate, influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, hotărârile popoarelor subjugate din monarhia Austro-Ungară, luate la Congresul de la Roma, ținut în zilele de 8-11 aprilie 1918, cât și prăbușirea frontului italian. Dar, ceea ce ne-a obligat pe noi, românii, la lupta grabnică, a fost proclamația ultimului habsburg care preconiza un Commonwealth austriac, fără să amintească nimic despre români. S-a pornit, deci, la acțiune. În ziua de 12 octombrie 1918 s-a hotărât, între altele, să se citească declarația de independență în Parlamentul din Budapesta, să se organizeze consilii naționale și gărzii naționale, cu scopul de a avea la dispoziție, înarmată, întreaga națiune, administrată de organele sale proprii. A urmat „Manifestul către popoarele lumii” și convocarea națiunii române în adunare națională plebiscitară în cetatea de la Alba Iulia. Toate aceste măsuri au corespuns dorinței poporului român, desăvârșitei lui conștiința naționale care îi cerea acum să se manifeste ca popor suveran.

R.: - Ce rol au jucat soldații români transilvăneni în prăbușirea monarhiei Austro-Ungare?

L.O.: - În haosul ce s-a creat după prăbușirea diferitelor fronturi, dar mai cu seamă a celui italian, o măsură de cea mai mare importanță a fost ca aproximativ 40.000 de soldați români, care au părăsit frontul, să fie cantonați la Viena și Praga. S-a constituit Consiliul Militar Român, singura forță militară disciplinată, deci capabilă să se opună eventualelor rezistențe armate ale forțelor militare ale monarhiei prăbușite.

R. – De când ați devenit colaborator al Comitetului Național Român? Dumneavoastră ați avut o misiune diplomatică pe lângă guvernul român din Iași. În ce a constat această misiune?

L.O. – După 15/20 august 1916 am făcut și eu parte dintre intelectualii români care au fost internați la Sopron. Acolo am încheiat, din primele zile, acțiuni de ajutorare a celor lipsiți de mijloace. Am ținut permanent legătura cu delegatul extern, care avea autorizația să-i viziteze. Datorită moralului foarte ridicat al internaților, presiunile ce s-au făcut asupra lor pentru a obține declarații de fidelitate sau de desolidarizare, au eșuat. Curând, după ce am părăsit lagărul, am fost însărcinat cu o misiune diplomatică, de covârșitoare importanță, pe lângă guvernul român. Această misiune am îndeplinit-o în prima decadă a lunii noiembrie 1918. M-am deplasat de la Arad în regiunea Năsăudului și, de acolo, ajutat de gărzile noastre naționale, am trecut frontiera pe la Ilva mare și Valea Teșna. Ajuns la Vatra-Dornei, ni s-au pus urgent la dispoziție mijloacele necesare de locomoție și, prin Bucovina, via Suceava, am ajuns la destinație. Legătura cu guvernul român mi-a făcut-o Solomon Haliță (consătean, s. n.), fost prefect al județului Iași. După ce s-a luat cunoștință de cererile Consiliului Național Român din Arad și, în general, de situația din Transilvania, s-a trecut la măsuri de importanță excepțională: guvernul Alexandru Marghiloman a fost demis; s-a ordonat mobilizarea generală și s-a declanșat stare de război între România și Puterile Centrale; s-a dat un ultimatum generalului Mackensen să părăsească în 24 de ore teritoriile românești ocupate. Tot atunci am primit asigurări scrise în legătură cu garantarea de reforme democratice pentru noul stat român. Cu câtă durere am constatat, în anii următori, că toate gândurile mari, toate reformele democratice, cuprinse în Rezoluția de la 1 Decembrie 1918, n-au fost îndeplinite. Guvernanții noștri de atunci, exponenți ai moșierimii, ai capitalismului, mulți dintre ei <<boieri de viță veche>>, nu o dată au spus că la Alba Iulia am fost <<bolșevici>>. De fapt nu prea greșeau, deoarece la Alba Iulia se promisese exproprierea și împărțirea marilor moșii, desființarea fideicomiselor, legea electorală democrată și cea mai avansată legislație

CUM DETURNAU COMUNIȘTII ADEVĂRUL ISTORIC DESPRE 1 DECEMBRIE 1918

pentru muncitorime. Revenind la misiunea mea diplomatică, voi mai adăuga doar că, pentru o mai bună legătură între Iași și Arad, prin Dej și Cluj, guvernul român a delegat doi reprezentanți ai săi să mă însoțească spre a afla și transmite la Iași toate amănunțele în legătură cu desfășurarea, după program, a Adunării Naționale de la Alba Iulia.

R. – În ce condiții politice, externe și interne, s-a făcut convocarea Adunării naționale?

L.O. – La data de 21 noiembrie 1918, când s-a difuzat convocarea, nimeni și nimic nu ne putea împiedica de a da asaltul hotărâtor. Consiliul Național Român din Arad era stăpân pe întregul teritoriu locuit de români, iar în vest nu exista nici o forță care să fi putut periclita acțiunile noastre. În același timp, consiliile și gărzile naționale au funcționat cu respectarea disciplinei celei mai exemplare, procedând cu omenie și armonioasă colaborare față de naționalitățile conlocuitoare. Deși, pretutindeni, domnea un entuziasm de nedescris, din partea gărzilor naționale nu s-au produs excese.

R. – La distanță de cinci decenii, ce amintire păstrați de 1 Decembrie 1918?

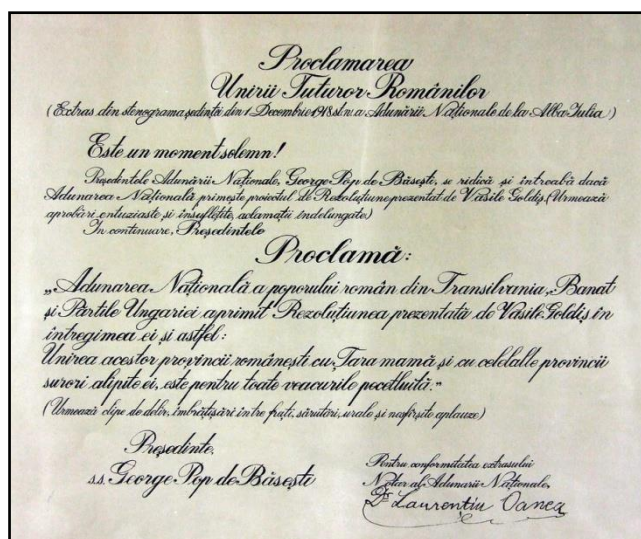
L.O. – Cinci decenii e mult, căci iată ce a ajuns tânărul, numai foc și pară, de odinioară. Și, totuși, parcă totul s-a petrecut ieri. Amintirile zilei de 1 Decembrie mă copleșesc. Ori de câte ori îmi cercetez arhiva, - și am făcut des aceasta în ultimul timp – mă simt din nou cuprins de elanul celor peste 100.000 țărani, muncitori, intelectuali, femei, tineri și bătrâni, care au participat la pecetluirea unității de stat a României. Acum, la semicentenar, mă simt dator să adaug, cu satisfacție, că o parte din punctele istoricei rezoluții de la Alba Iulia au fost îndeplinite abia în zilele când poporul român și-a luat soarta în propriile-i mâini, realizând Republica Socialistă România.

R. – Interlocutorul nostru mi-a întins un sul de pergament pe care sunt înscrise, în duplicat și cu semnături originale, istoricele hotărâri de la 1 Decembrie 1918, pe care le păstrează ca pe o comoară de mare preț.

M-am despărțit de dr. Laurențiu Oanea convins că, și la depărtare de cinci decenii, se consideră încă secretarul în funcție al Adunării de pe Câmpul lui Horea de la Alba Iulia, care și-a exprimat răspicat voința unanimă ca << să facă un singur trup din românimea întregă >>¹.

Se poate vedea clar cum s-a încercat „să i se pună în gură” lui Laurențiu Oanea cuvinte din lozincăria comunistă. Dr. Laurențiu Oanea s-a prins de perfidia comunistă, deoarece era un on lucid, curajos, încrezător în dreptatea istoriei. Într-o convorbire cu regretatul profesor univ. dr. Vasile Popeangă din Arad, ca un profet, i-a declarat acestuia: „Comuniștii, pe care i-am apărut la procese, vor pieri, fiindcă în sufletul lor nu e pic de credință și omenie. Ține minte! Poate le vei vedea sfârșitul”².

Ceea ce s-a întâmplat, într-o oarecare măsură, în decembrie 1989.

¹ *România Literară*, București, Anul I, 1968, nr. 8, p. 229.

² Dr. Laurențiu Oanea, op. cit., p. 10.

O CUVÂNTARE ROSTITĂ ÎN SENATUL ROMÂNIEI CU OCAZIA SĂRBĂTORIRII LUI OCTAVIAN GOGA

DR. LAURENȚIU OANEA

Domnule Președinte,
Domnilor Senatori,
Ilustre sărbătorit,

Generația Unirii Transilvaniei, generația anilor 1902-1918 și-a avut inspirator consacrat și conducător recunoscut în domnul Octavian Goga „Poetul pătimirii noastre”. În acest moment de sărbătorire a celor 50 de ani ai conducătorului nostru, noi smeriții săi luptători de ieri îi aducem prinosul de admirațiune și recunoștință pentru marea lui contribuțiune la actul de la Alba Iulia, care a proclamat unirea noastră, pe care d-l Goga a cântat-o cu neclintită credință în realizarea ei.

Măreția operei sale va apare mai evidentă dacă vom evoca starea bietului nostru popor din deceniile când d-l Goga și-a început și a continuat opera redeșteptării.

Ultimul deceniu al 19-lea se sfârșește pentru, noi, românii din Ardeal în mod tragic și fără nădejde de mai bine, entuziasmul memorandumului este copleșit de trufașa punere în scenă a sărbătorilor milenare ungurești. Cei 1.000 de bucurie ai lor însemnau, pentru noi, 1.000 de ani de subjugare, de suferințe, de sistematică batjocorire, constituia nedreptatea istorică milenară.

După aceste serbări, am fost supuși la umiliri tot mai grele. De la intelectuali s-a trecut la lumea satelor noastre. Hora românească a fost asaltată de jandarmul crunt. Flăcăii și fecioarele noastre erau maltratate tot mai des pentru simpla vină că purtau cocardă națională. Bisericele și școlile sunt încălcate. Ni se cere limba și legea. Ni se subminează ființa etnică. În suflete se coboară deznădejdea, totuși lumea noastră politică se găsea într-o regretabilă pasivitate.

Așa ne găsește anul 1900, când d-l Octavian Goga termină liceul la Brașov și trece la Universitatea din Budapesta. Aici găsește o tinerime universitară gata de reacțiune și marele său talent îl pune, fără întârziere, în fruntea mișcărilor studentești universitare la Societatea „Petru Maior”. În Budapesta apare în 1902 „Luceafărul” domnului Goga, dar continuă să scrie la „Familia” și „Tribuna”.

În politică se trece la epoca de activitate națională. Anul 1905 este anul consacrarilor domnului Goga. În acest an, 1905, domnul Goga este proclamat membru al Comitetului Național Român și, tot atunci, scoate primul său volum „Poeziile”. Lumea le primește cu entuziasm, biserica și școala le propagă. Poeziile revoluționează sufletele. Ele devin psalmi sfinți naționali, pe care îi rostesc toate buzele românești, tineretul satelor le declamă la toate seratele, în toate șezătorile, le spun plaiurilor și munților noștri.

În anul 1906 d-l Goga scoate „Țara Noastră”, În 1907 volumul „O seamă de cuvinte”. În luptele politice d-l Goga corespundea idealului românesc.

Domnul Goga, cu cuceritoarea sa operă literară, cu curajul său vijelios a biruit.

A rămas înfrânt atât curentul filo-maghiar cu obiectivul Budapesta, rămânând fără nici un răsunet în sufletul poporului românesc curentul mult mai periculos, propagat de o seamă de români valoroși, susținut de Casa de Habsburg, care avea ca obiectiv vicleana deviză: Către Viena pentru Marea Austrie care, apoi, să înghită mica Românie de ieri.

Domnul Goga a impus, prin tot ce a scris și propagat, obiectivul către București cu idealul unirii tuturor românilor.

De la acest crez, d-l Goga nu s-a abătut niciodată, iar când în Ardealul său scump sufletele erau pregătite, a trecut Carpații ca, împreună cu marii eroi de aici ai Neamului, să cheme pe frații din

DR. LAURENȚIU OANEA

Regat la jertfe pentru mântuirea Ardealului. După noile sale lucrări „Însemnările unui trecător”, „Ne cheamă pământul”, „Din umbra zidurilor”, „Cântece fără țară” și „Strigăte în pustiu”, chemarea este ascultată și urmată. Frații, cunoscând pătimirea noastră sub jugul străin, au plecat cu entuziasm și au adus cu atâta demnitate prinosul de sânge a celor 800.000 de morți, jertfă cerută de destinul Neamului.

Ne închinăm cu smerenie în fața aceluia care are o parte atât de importantă în realizarea marii epepei a Neamul Românesc.

În Transilvania, rodul poeziei și activității domnului s-a văzut în ziua unirii, când la Alba Iulia punându-se greșit teza unei eventuale autonomii provinciale, toate conștiințele românești, bine călitate la focul sacru al idealului propagat de d-l Goga, s-a manifestat în mod spontan și cele peste 100.000 de glasuri românești au făcut să răsunе sala unirii, cât și câmpia lui Horia, de strigătul:

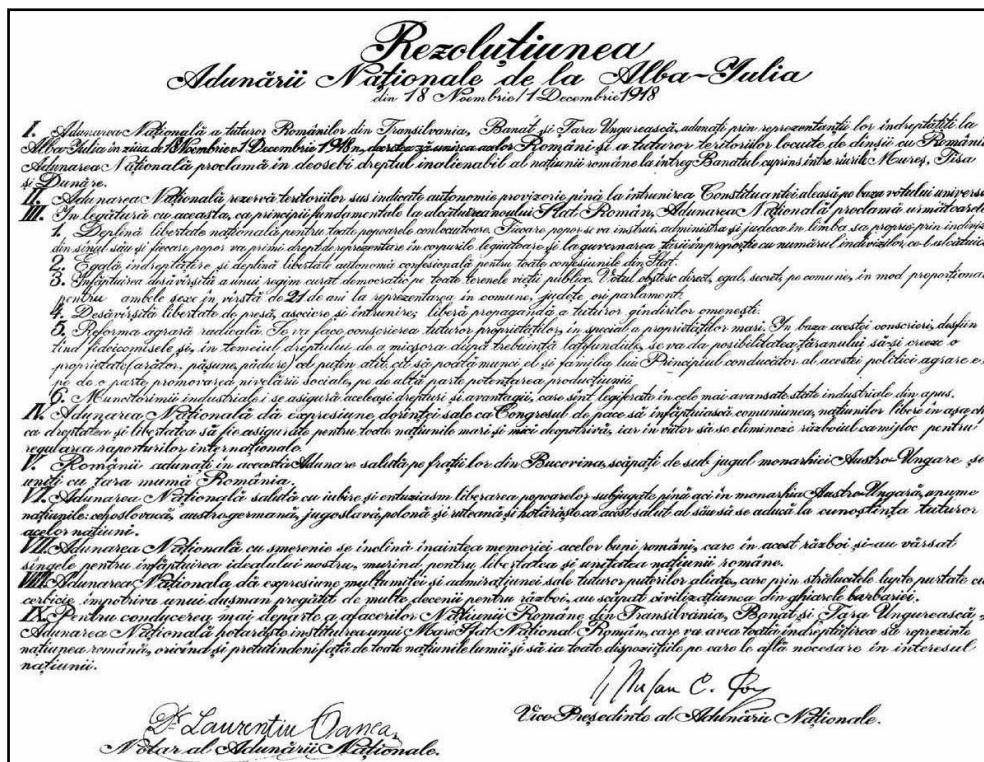
„Vrem să ne unim fără condițiuni!”

Istoria unirii Transilvaniei va reține aceste patru cuvinte sfinte. În acel mare moment ne amintim de cuvintele profetice ale d-lui Goga cu care, în anul 1908, în primul său proces de presă în fața juraților unguri din Cluj, îmbărbăta studențimea universitară, spunând „Credeti și veți birui!”

Azi, cu recunoștință, îi strigăm în Senatul României Mari: „Am crezut și am biruit, precum ne-ai învățat și ai propovăduit”. În acest moment înălțător, când d-l Goga, din poetul pătimirii noastre, a devenit poetul prăznuirii noastre naționale, nu ne vom opri la o sfântă sărbătorire, ci vom afirma că neamul cere domnului Goga o nouă contribuțiune.

Cerem domnului Goga să își continue opera cuceritoare de inimi, să își pună iarăși în acțiune peana-i măiastră. Să zguduie, din nou, zăgazele sufletelor și cu puterea focului său sacru să alunge din inimile tuturor Românilor ura dintre frați.

Prin alte cântece să ne învețe a ne iubi mai mult, ca prin iubire curată și desăvârșită concordie să cimentăm pe vecie România Mare¹.

¹ Gazeta Bistriței, Bistrița, Anul XII, 1932, nr. 1-2-3, pp. 9-10.

COMUNICĂRI ÎN LEGĂTURĂ CU LINIA FERATĂ ILVA MICĂ – VATRA DORNEI ȘI LEGIUIRILE DE MAGHIARIZARE UNGARE

DR. LAURENȚIU OANEA

Între noile construcții de căi ferate, declarate ca urgente și de utilitate națională, este și linia Ilva Mică – Vatra Dornei, din județul Năsăud.

Această linie a fost primită și de Consiliul Superior al Apărării Naționale, ca fiind de interes strategic de prim plan.

Construirea acestei importante artere de comunicație, care va lega Transilvania cu Bucovina, a fost începută în anii 1915-1917 de către armatele austro-germane și până la 1 decembrie 1918 s-au făcut importante lucrări, iar comanda gărzilor naționale din acel județ au predat organelor guvernului român materiale lăsate de armatele retrase de pe front, de multe sute de milioane.

În programele de completări ale C.F.R., adoptate de guvernările Partidului Național Liberal, această linie a fost pusă în primul loc și până în anul 1928 s-au executat lucrări importante și statul român a cheltuit în construirea acestei linii sume foarte mari. Conform programelor de lucrări aprobate și a creditelor deschise, linia urma să fie terminată în trei ani.

De la 1931 și până azi nu s-a mai făcut nimic pentru continuarea acestei linii de cale ferată; totul este în părăsire, construcțiile executate parțial au fost abandonate, tot ceea ce s-a construit se distruge, terasamentul este mânat de apele râului Ilva-Leșu, clădirile se strică, tunelul de la comuna Poiana se prăbușește, totul se năruiește și sutele de milioane, cheltuite de statul român, se pierd prin neglijența și nepăsarea ultimilor 3 ani.

Fiind această linie de suprem interes național și strategic, rog pe d-l ministru al comunicațiilor, ca printre lucrări ale căilor ferate să fie luată și această linie atât de importantă.

Având în vedere că d-l inspector principal C.F.R., inginer Max Mărculescu, fostul conducător al diviziei de construire a liniei Ilva Mică – Vatra Dornei, a plecat la alt serviciu, fără a-și da socoteală pentru felul cum s-au administrat cele câteva sute de milioane, cheltuite la acea divizie C.F.R., iar publicul din acea regiune susține că în legătură cu lucrările deja executate s-au comis nereguli și rea administrație, iar gestiunea nu a fost controlată în mod legal, rog pe d-l ministru al lucrărilor publice și al comunicațiilor să ordone o anchetă în această cauză, la care să ia parte și parlamentarii județului Năsăud.

Rog, în fine, să mi se pună la dispoziție, prin biroul Senatului, tabloul tuturor sumelor cheltuite la această linie, pe tot timpul cât d-l inginer Max Mărculescu a condus divizia de construcție C.F.R. Ilva Mică – Vatra Dornei, spre a vedea dacă nu este cazul să dezvolt o interpelare în această chestiune de mare interes de stat și militar.

*

Cu ocaziunea demonstrațiilor, atât de documentate, făcute de d-l senator profesor dr. C. Angelescu la discuțiunea asupra proiectului de lege, relativ la reforma învățământului secundar, d-l senator Iosif Șandor a contestat, atât susținerile d-lui profesor dr. Angelescu, cât și afirmațiunea Sanctității Sale Patriarhul României, prin care se arăta monstruoșitatea legilor și instrucțiunile lui A. Apponyi din 1907.

Văzând aceste întreruperi ale d-lui senator Iosif Șandor, l-am avertizat că putem să aducem în fața Senatului dovada acestor legi ale instrucțiunii, care sunt publicate în colecția legilor, iar instrucțiunile în broșuri secrete.

Mi-a reușit să găsesc în arhivele Ministerului Instrucțiunii și Cultelor, atât colecția oficială a

DR. LAURENȚIU OANEA

legilor ungare din 1907, cât și o broșură românească cu legea XXVII din 1907, cât și instrucțiunea dată de către Conte Albert Apponyi sub nr. 76.000 din 1907, tipărită în tipografia Arhidiecezană din Blaj, chiar în anul 1907.

Mai interesantă decât acestea este însă „programa analitică secretă dată pe temeiul paragrafelor 19 și 20 din Legea Apponyi”.

Această programă analitică conține toate instrucțiunile draconice prin care se impunea copiilor naționalităților nemaghiare din fosta Ungarie ca să învețe limba ungară și se impun toate mijloacele antididactice, despre care a făcut amintire d-l profesor dr. C. Angelescu.

La pagina 4 se dispune instruirea în limba maghiară a copiilor de 7 ani în materia bisericească, începând cu denumirile părților bisericii, obiectelor bisericești, apoi slujba, rugăciunile, sărbători, etc.

Tabloul descris de către Sanctitatea Sa patriarhul este numai o redare slabă a nebuniilor acestui program analitic.

Scopul programului este dublu: de a face unguri din toți copiii popoarelor neungare și de a impune învățătorilor și preoților catiheti, care predau în școlile confesionale și comunale, ca singuri să fie călăii neamurilor lor.

Scopul ce urmărea Conte Apponyi, prin această metodă, era dintre cele mai odioase apucături ale șovinismului ungar, ca să despartă poporul românesc și celelalte popoare nemaghiare de conducătorii lor firești intelectuali, ca prin dâșii să ucidă în sate cultura națiunilor neungare, fiind bieții preoți și învățători condamnați de tiranul Apponyi, ori să cedeze și să muncească pentru maghiarizarea neamului lor, ori să-și lase slujbele, să-și părăsească Sfintele Altare și școlile.

Aceste broșuri prețioase sunt în păstrarea d-lui director general al învățământului particular din Ministerul Instrucțiunii și la ultima ședință a „Uniunii Interparlamentare” – programa analitică a Contelui Apponyi – a fost arătată prin biroul Camerei Deputaților și unor membri ai „Uniunii Interparlamentare”.

Constat deci, că întreruperile și contestările pe care d-l senator Iosif Șandor le-a ridicat în Senat sunt contrazise de însăși opera funestă a feudalului Conte Apponyi, care mai puțin decât oricare alt maghiar cinstit și cu idei sociale avansate, era chemat să fie apostolul dreptății sociale la ședințele organelor Societății națiunilor și la înaltele foruri internaționale.

Dar de la Apponyi și de la concepțiunile conducătorilor Ungariei de altă dată și chiar cea de azi, poporul român tolerant, nobil prin origine și prin trecutul și prezentul său n-are ce învăța și nu poate lua exemple la nici un fel, căci generozitatea românească ne ține atât de sus, încât țara noastră nu s-a pretat niciodată la un gest de intoleranță de care a dat dovadă recent d-l Conte Bethlen, premierul statului vecin, care nu permite sociologului ungar Iaszi Oszkar ca să-și viziteze, pentru o zi, la Budapesta pe mama muribundă.

Aducând la cunoștința d-lor miniștri ai instrucțiunii și afacerilor străine existența acestor legiuiri ungare, rog ca acelea să fie utilizate, la nevoie, în cursul propagandei române în străinătate¹.

¹ *Gazeta Bistriței*, Bistrița, Anul XI, 1931, nr. 21, pp. 1-2.

SCRISOARE DESCHISĂ CĂTRE D-L TEODOR MACREA, PREOT BUDACUL DE SUS

DR. LAURENȚIU OANEA

Prea Onorate Domnule Părinte și prețuite Părinte!

Deși în politică surprizele sunt ceva obișnuit, totuși trebuie să vă mărturisesc că declarația dumneavoastră publicată în nr. 24 al „Gazetei Bistriței” a fost pentru mine o surpriză neobișnuită și neașteptată, deoarece vă cunoșteam caracterul și fermitatea convingerilor de care sunteți îndrumați.

Eu nici azi nu cred despre dumneavoastră altfel și declarația publicată o consider un mic act pripit consecința căldurilor politice, inerente totdeauna alegerilor parlamentare.

Îmi veți permite a vă comunica că declararea dumneavoastră ca delegat al Partidului Național-Liberal pentru secția de votare Bistrița II a fost făcută de mine în baza calității dumneavoastră de membru al partidului nostru.

În temeiul actelor ce posed asupra acestei calități a dumneavoastră, nu poate încape nici o îndoială și nu avem din partea dumneavoastră nici o altă notificare sau demisie.

Nu numai că dumneavoastră ați fost până azi și ați rămas membru al partidului nostru național-liberal, dar ați avut și însărcinarea onorifică de a fi fost șeful sectorului Șieu și în această calitate membru al delegațiunii permanente județene a partidului nostru. În această calitate ați luat parte la ședințele delegațiunii cu vot deliberativ până la data de 9 mai 1928, când ați adresat domnului substituit al meu la secretariatul general al organizației județene următoarea scrisoare:

„Budacul de Sus, 9 mai 1928, Domnule Avocat!

Am onoare a vă ruga să binevoiți a comunica d-lui V. Onișor, președintele organizației Partidului Național-Liberal din județul nostru, că cu ziua de azi îmi dau demisia din calitatea de șef al sectorului Șieu, întrucât șefia mea ar putea cu tot dreptul atinge anumite susceptibilități a unor membri și mai bătrâni și cu mai mari merite pentru partid, - ceea ce de altcum i-am declarat și d-lui președinte cu ocazia ședinței din 2 noiembrie 1927.

Și pe lângă toate acestea, slujba mea preoțească nu-mi îngăduie împlinirea acestei onorifice însărcinări.

Mă adresez dumneavoastră ca secretar general subsemnat al organizațiunii.

Primiți asigurarea deosebitei mele stime,

T. Macrea, preot”.

Eu și socot că la fel toată lumea din această scrisoare va putea deduce numai demisia din calitatea de șef al sectorului Șieu, dar nicidecât demisia din partid, calitate pe care o aveți și azi și cu care noi conducătorii organizației județene ne mândrim și o prețuim.

De asemeni va înțelege toată lumea că aluzia la membrii mai bătrâni și mai cu merite în partid, se referă Prea Onoratul Domn Protopop Ioan Pop, șeful d-voastră în cele bisericești.

Să fiți asigurați d-voastră și toți prietenii noștri, că azi trăim numai un episod politic, pe care îl dorim cu toții să nu fie dezastruos pentru scumpa noastră patrie și să nu fie mai păgubitor pentru adoratul nostru Ardeal, decât totul ce s-a întâmplat de 10 ani încoace.

Cu rugămintea sinceră către d-voastră de a înlătura cu curaj momentul de ezitare în care ați dat publicității declarația d-voastră și de a nu înțelege rău acest gest al meu, vă rog să primiți expresiunea celei mai constante prietenii și devotament ce vă păstrez.

București, la 17 decembrie 1928¹.

¹ *Gazeta Bistriței*, Bistrița, Anul IX, 1929, nr. 2, p. 3.

GENERALUL BERTHELOT ÎN JUDEȚUL NĂSĂUD

Prietenul sincer al României, figura inspiratoare de curaj, simbolul credinței nestrămutate în victorie, Generalul Berthelot a venit din nou în mijlocul nostru.

Acela care ne-a rămas prieten sincer și după terminarea îngrozitorului măcel, își ține de datorință să ne viziteze, pentru a revedea meleagurile unde a depus un prețios obol, pentru triumful unei națiuni surori.

Este adânc legat de pământul țării noastre, prin activitatea prodigioasă ce a dezvoltat ca îndrumător și organizator al Armatei Române, în cele mai critice momente ale războiului.

Poporul Român îi este și îi va fi veșnic recunoscător și va păstra pe acest sol al Franței amice, ca o figură legendară în amintirea generațiilor viitoare.

Primirea în Bistrița

Generalul Berthelot a sosit în localitate în seara zile de 30 septembrie 1929. Pe peronul gării era așteptat de o mulțime mare în funte cu autoritățile civile și militare și o companie de onoare cu muzică și drapel.

La descinderea din tren, mulțimea izbucnește prin urale care nu mai conteneau.

Domnul Prefect al județului, dr. V. Buta, îi urează bun venit, asemenea Primarul orașului, d-l Sancheu.

Prezidenta Reuniunii Femeilor Române, doamna Scridon, îi oferă un frumos buchet de flori. Asemenea, din partea Reuniunii „Sf. Maria” a țăranilor din loc, i s-a predat un buchet de flori.

Domnul General Berthelot răspunde adânc mișcat de această manifestație de simpatie.

La intrarea în oraș, în dreptul oficiului poștal, era ridicată o poartă triumfală, frumos ornată cu drapele românești și franceze, având inscripția „Vive la France!”.

La orele 21 a avut loc un banchet în sala restaurantului „Fritsch”. Toți intelectualii români și toți ofițerii superiori din garnizoană erau prezenți.

La șampanie a tostat dl. Prefect și dl. General Bădescu, arătând meritele aceluia care se află în mijlocul nostru. A răspuns dl. General Berthelot, evocând câteva momente înălțătoare petrecute în țara noastră în decursul războiului și mulțumește pentru dragostea și simpatia de care este înconjurat de cetățenii orașului.

Urările și ovațiile pentru Franța și nobilul oaspete nu mai conteneau. A fost o manifestație cum rar s-a mai văzut în orașul nostru. S-a petrecut într-o atmosferă prietenească până în zorii zilei.

La Năsăud

În dimineața zilei de 1 octombrie, dl. General Berthelot a vizitat orașul Năsăud.

La orele 11 sosește în Piața Unirii unde, pe lângă o mulțime de lume, era așteptat de toate școlile, pompierii cu fanfara, meseriașii români și toate notabilitățile Năsăudului.

Îi urează bun venit dl. Primar Onoie și dl. Vicar dr. Mălai.

După ovațiile lungi ale mulțimii, dl. General își ia rămas bun de la năsăudeni, plecând la Sângeorz-Băi.

La Sângeorz-Băi

La orele 12, dl. General Berthelot, însoțit de dl. Prefect, Subprefect și dl. General Bădescu sosește în comuna Sângeorz-Băi.

Armata, (2 batalioane de vânători de munte și 1 divizion tunuri de munte) care se afla la manevră în această localitate, era așezată în formație de revistă. Aproape întreg satul era de față.

GENERALUL BERTHELOT ÎN JUDEȚUL NĂSĂUD

După trecerea în revistă și defilarea trupei, dl. General se îndreaptă spre băi. La izvorul „Hebe” gustă din apa delicioasă și admiră frumusețea pitorească a regiunii.

În restaurantul „Hebe” i s-a oferit un copios banchet. A tostat în numele armatei dl. Colonel Bălănescu. A răspuns dl. General Berthelot, aducând elogiul armatei române.

La orele 16, luându-și rămas bun, se desparte de cei prezenți, plecând spre Dorna și de acolo spre Iași¹.

¹ *Gazeta Bistriței*, Bistrița, Anul IX, 1929, p. 2.

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

BĂILE DE LA SÂNGEORGIU LA ANUL 1890

Petrecând de mai multă vreme la băile de la Sângeorgiu care, din punctul de vedere al calității și bunătații apei, pot fi numărate între cele dintâi ape minerale din Europa, mi-am propus a scrie ceva despre sezonul din anul acesta, crezând că prin aceasta voi face un bun serviciu publicului românesc.

Mai întâi promit că, după câte știu eu, aceasta este unica baie din întreagă Transilvania care este și proprietate românească și în administrație românească. Este proprietatea comunei Sângeorgiu, o comună românească cu 3.000 de suflete, exarendată de o societate acționară, „Hebe”, pe timp de 30 de ani.

Comuna Sângeorgiu se află pe Valea Someșului Mare, între Năsăud și Rodna, două ore și jumătate de la Năsăud și o oră de la Rodna, iar de la Bistrița, unde este cea mai aproape gară, de circa 3-4 ore cu trăsura.

Izvoarele de aici, în număr de 5, sunt unele din cele mai vestite în Europa, atât prin cantitate, cât și prin calitate. După analiza cantitativă izvorăsc în decurs de 24 de ore peste 420 hectolitri, iar după analiza calitativă, făcută de domnul profesor Ludwig din Viena la 1885, s-au constatat din 10.000 echivalenți de apă următoarele substanțe chimice:

Clorcaliu.....	3,3528
Clornatriu.....	24,8780
Natron dublu acid carbonat.....	34,5699
Calciu dublu acid carbonat.....	18,2187
Magneziu acid carbonat.....	5,2186
Oxidul de fier acid carbonat.....	0,1535
Acid silicic acid carbonat.....	0,5356
Urme bine cunoscute de Litium și Brom	

Suma 86,9271

Ar face foarte bine societatea acționară „Hebe” dacă, pe baza analizei chimice, ar publica o broșură în care să se facă comparație din acest punct de vedere cu celelalte izvoare minerale de acest soi din Europa, dar, totodată, ar face bine să publice datele statistice, câte numai se află în privința efectelor acestor izvoare, respectiv în privința bolilor ce s-au vindecat prin această apă. Cunosc și eu, în persoană, mulți care s-au vindecat de boli de stomac și, peste tot, de digestie, de reumatism, de ficat, etc.

De notat este că aceste băi, numai de circa 30 de ani, au început a deveni cercetate de oaspeți, iar exportul a început numai de vreo 15 ani, de aceea nu este a se lua în nume de rău dacă mai lipsește mult din confortul cum se află în alte băi vestite, dar, cu timpul, toate se vor face și până acum s-a făcut un bun început. Societatea a ridicat un grandios hotel cu o mulțime de odăi care se închiriază la oaspeți cu prețuri relativ moderate, de la 50 cr. Până la 1 fl. 20 cr. pe zi.

Pe timp îndelungat se dau și mai ieftin. În anul acesta s-a clădit o frumoasă și bine aranjată scaldă rece cu 4 bazine și circa 50 cabine. În anii din urmă s-au făcut o mulțime de plantațiuni care, nu peste multă vreme, au să deie o frumoasă pădure. Hoteluri sunt două, unde poate să capete omul întreg viptul în abonament la zi cu 1 fl. 20 cr. Un oaspete poate ieși la zi cu spesele de 2 fl. 50 cr. până la 3 fl., ceea ce la puține băi se va putea întâmpla. Dimineața și seara cântă o bună muzică, angajată pentru întreg sezonul. Pentru distragerea oaspeților se aranjează în fiecare duminică baluri, iar peste săptămână concerte, tombolă, etc. Pentru iubitorii de frumuseți naturale se aranjează excursii la Valea

BĂILE DE LA SÂNGEORGIU LA ANUL 1890

Vinului, o scaldă în pădure de molid, ce se poate face în vreo două ore, unde poate să guste omul cele mai pitorești prospecte, unde se află scalde reci de o temperatură de 7-9° C. dar, apoi se pot face excursii prin munți, care sunt foarte aproape, între care excursii mai recomandabilă este Pasul Rotunda, unde se poate ajunge în 5 ore, prin urmare se poate face ușor peste zi.

Iubitorii de etnografie mai află aici un popor românesc compact, laborios și, în toată privința, întreg. Întreg ținutul este românesc, care își conservă cu multă cumpătate limba, obiceiurile și portul frumos și necorupt.

Mai menționez la acest loc, că a fost fericită ideea acelor care au întemeiat societatea „Hebe”, pentru că s-a încurajat primejdia de a cădea aceste izvoare în mâini străine, care umblau mai înainte să le cumpere sau să le exarendeze de la comună. Scopul de frunte al acestei societăți n-a fost speculativ, ceea ce dovedește prin împrejurarea că în 11 ani n-a împărțit nici un creștar din dividendă, ci a lăsat-o pentru a se continua cu dânsa ameliorările stabilimentelor, scopul a fost ridicarea acestor scalde și, mai presus de toate, conservarea caracterului românesc al acestor scalde, ca așa să aibă și românii din această țară, precum și cei din vecinătate, un punct de întâlnire unde să nu fie supărați și șicanați de nimeni, precum s-a întâmplat la alte scalde din țară. Că a fost bună sau rea această idee, o va dovedi viitorul, dar mi se pare că o dovedește și prezentul, după cum vom mai vedea mai la vale.

În anii din urmă s-au fost ridicat multe obiecțiuni față cu direcțiunea societății, între care erau: pentru ce s-a clădit întâi hotelul și nu scaldele, pentru ce s-a clădit în stil așa mare, pentru ce nu se îngrijește de un administrator mai corespunzător care să știe primi și trata oaspeții? Este adevărat că, practic, lucru n-a fost de a clădi cu un capital fundațional de 10.000 fl. un hotel de valoare de 28. Care, ca atare luat, nu poate aduce interesele recerute, dar, cu toate acestea, rău nu este că s-a clădit, lipsa lui era foarte simțită și, în cele din urmă, societatea nu are pierdere, pentru că acesta are să fie la timpul său răscumpărat. Dacă se vor clădi și scâlzile, vor fi mai bine frecventate, prin urmare și hotelul va aduce procente capitalului său.

Încât privesc imputările față cu administratorul, această întrebare s-a îndreptat deja, pentru că direcțiunii i-a succes a lua un administrator care trebuie să mulțumească pe fiecare, în persoana directorului de la școala fundațională, d-l Mihai Domide, un bărbat nu numai cu pricepere în afacerile lui concrete, dar de un zel și tact rar și cu inimă pentru prosperarea scaldelor. De când a primit acest domn funcția, s-au și îndreptat foarte multe lucruri, s-au făcut multe ameliorări, iar publicul este pe deplin mulțumit.

Am pomenit, pe scurt, aceste împrejurări pentru ca publicul cel mare să vadă stăruințele societății „Hebe” întru a promova progresul acestor stabilimente și întru a realiza intenția de a face din aceste scalde un centru de convenire, mai ales pentru românii din toate părțile, unde să se poată cunoaște, unde să-și poată petrece nejenăți de nimeni și în spirit românesc, unde să-și poată schimba ideile și unde, pe banii lor, să-și poată afla momente plăcute de distracție.

Și, se pare, că realizarea intenției societății „Hebe” nu este departe. Numărul oaspeților din acest an peste tot s-a înmulțit ca niciodată până acum. Pe când în anii trecuți abia am ajuns la 100 familii, în anul acesta, până astăzi, sunt 140, dintre care absolut majoritare sunt români de prin toate părțile, după cum se va vedea din următoarea nominalizare: Dănilă Lica – avocat în Bistrița, Ioan Florian – președinte de tribunal din Odorheiul Secuiesc, Anton George – asesor la Sedria orfanală din Bistrița, Silviu Bolfă – cancelist pensionar din Năsăud, Gherasim Domide – preot din Rodna, Dr. Leon Scridon – pretor din Bistrița, Sever Orban – preot din Coșna, George Șandor – proprietar din Cuișd, Maxim Pop – profesor din Năsăud, Andrei Vodă – preot din Urmeniș, Vladimir de Rene – preot din Marginea (Bucovina), Dr. Artemiu Publiu Alexi – profesor din Năsăud, August Frățilă – din Bârlad (România), Dr. Teodor Mihali – avocat din Dej, Al de Frank – din Bistrița, Alexandru Hangea – locotenent din Odorheiul Secuiesc, Gavril Precup – student filosofie din Piatra. Ileana Miron Ruști – din Leșu, Ioan Niculescu – director de liceu din Botoșani (România), Christe Mani – din Botoșani, Simion Mândrescu – student în litere din București, Eugen Crișan – mare proprietar din Reghin, Victor Dihon – învățător din Bucovina, Ioan Lupoae – profesor din Năsăud, Gavril Ruști – plugar din Măgura, Vasile Gr. Borgovan – profesor din București, Gavrilă Vertic – jude de tribunal din Bistrița, Ilariu Hodoș - profesor din București, Solomon M. Haliță – profesor din Bârlad, Popeneciu – protojude din Bran, Dr. Emil Filipan – medic din Năsăud, Galaction Șagău – protopop din Idicel, Ioan

BĂILE DE LA SÂNGEORGIU LA ANUL 1890

Nicoară – student filosofie din Feleac, Mihail Orbonaş - avocat din Reghinul Săsesc, Ioan Gheție – profesor din Năsăud, Scarlat Balint – comerciant din București, Ilie Nedelcu – căpitan cezaro-regesc din Bistrița, Gregoriu Drăgan – învățător din Ilva Mare, Mihail Mihălaș - căpitan cezaro-regesc din Olmutz, Dr. Alexandru Pop – medic din Reva-Ujfal¹ (Banat), Samoil Poruț - consilier ministerial pensionat din Bistrița, Iacob Pop – învățător din Năsăud, Gavrilă Man – avocat din Bistrița, Anastasia Rotar – din Feldru, Gregoriu Moisil – vicar foraneu din Năsăud, Ioan Isip – protojude pensionat din Rodna, Ioan Jarda – învățător din Năsăud, Maria Fizeșan – din Abrud, Vasile Popișan – căpitan pensionat din Bistrița, Iacob Morariu – oficial poștal pensionat din Bistrița, Maria Radoicov – soție de căpitan din Rusciuc (Bulgaria), Ioan Ciocan – director gimnaziu din Năsăud, Victor Tomovici – oficial consistorial din Cernăuți (Bucovina), Gavril Scridon – profesor gimnaziu din Năsăud, Alexandru Nemeș - jude regesc din Orăștie, Luchi Joszef – maior de honvezi din Bichis-Giula, Agafta Goran – preoteasă din Kozarvar², Dr. Paul Tanco – profesor gimnaziu din Năsăud, Teodor Cotuți – preot din Diug³.

Este impunător a vedea o societate românească atât de frumoasă și atât de aleasă. Orice petrecere, orice excursie are caracter românesc. Amintesc de o excursie ce s-a făcut, în 30 iulie, la valea Vinului, la care au participat peste 70 persoane. Dintre baluri amintesc cel de la 27 iulie, care s-a aranjat de către junimea universitară aflătoare la scalde, cu scop filantropic, la acela a participat foarte multă lume, așa încât la Quadrille⁴ abia au încăput în spațioasa sală a hotelului. Deie Dumnezeu, ca pe anul viitor, să se adune un public românesc și mai numeros⁵.

1 Satu Nou (sârbă Banatsko Novo Selo, maghiară Révújfalú, germană Banater Neudorf, română Satu Nou) este o localitate în Districtul Banatul de Sud, Voivodina, Serbia.

² Cuzdrioara este satul de reședință al comunei cu același nume din județul Cluj

³ Dumbrăvița, județul Bistrița-Năsăud

⁴ Dans care a fost la modă în secolele 18 și al 19 în Europa

⁵ *Tribuna*, Sibiu, Anul VII, 1890, nr. 170, pp. 678-679 (articolul este semnat cu pseudonimul *Peregrinul*).

BĂILE DE LA SÂNGEORGIU LA ANUL 1892

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Mai mulți acționari ai Societății acționarilor „Hebe” și-au exprimat nemulțumirile pe care le-au așternut pe hârtie, trimițându-le spre publicare „Telegrafului Român” de la Sibiu.

Făceau cunoscut că la sfârșitul lunii iunie 1892 a fost predată scaldă caldă cu un salon frumos și 32 de cabine. Toți acționarii au așteptat ca să se facă publicitate prin publicațiile vremii despre deschiderea sezonului și a scaldelor calde, dar lucrul acesta nu s-a făcut în nici o publicație românească. Precizau că au trecut deja șase zile de la deschiderea obișnuită a sezonului, iar direcțiunea societății nu făcuse nici un demers în acest sens.

În continuare își exprimau nemulțumirea și prin faptul că direcțiunea era ocupată cu afacerea exportului de apă minerală, afacere care voiau să o deie la niște evrei fără să aibă autorizația de la adunarea generală a societății. Au ignorat protestele și părerile de a nu se face un astfel de târg până la convocarea adunării generale în acest scop, care era unica competentă pentru luarea unor asemenea hotărâri.

Un alt fapt care-i nemulțumea era problema postului de medic de scaldă. Au constatat că în anii trecuți la Sângeorgiu fostul medic era numai cu numele, deși pentru practica sa în timpul sezonului avea un salariu de 200 florini. Publicul era foarte nemulțumit datorită acestui fapt. În zilele despre care se vorbește erau la băi peste 30 de oaspeți, dar nun era medic.

Își terminau plângerea atrăgând atenția direcțiunii societății „Hebe” ca să asaneze acest rău, să angajeze un medic pentru a servi publicul și care să ție regulat consultările medicale atât de necesare¹.

Citind aceste nemulțumiri, dr. Andrei Monda a trimis un drept la replică la cele semnalate de mai mulți acționari, etichetându-le drept „fleacuri și minciuni spuse de niște guri sparte, intrigante și malițioase”, văzându-se pus a da următorul răspuns:

„Am tăcut până acum, ținându-mi de sub demnitate de a răspunde unor astfel de neadevăruri tendențioase, precum au fost mai multe epistole anonime adresate în contra mea lui Bánffy-pașa cu fel de fel de descrieri; dar văzând că acei fabricanți de minciuni caută fel de fel de căi spre a mă mânji și înnegri înaintea publicului, urmărindu-și scopul mârșav numai spre a mă discredita, nu mai pot fi cu sânge rece și tăcea...

Încă privește direcțiunea scaldei pot zice liniștit că, conform mijloacelor și referințelor societății „Hebe”, a făcut și lucrat încă peste așteptări, având în vedere numai binele, interesul și prosperarea acestor scalde și ape minerale. Că nu s-a publicat prin ziare deschiderea sezonului în anul curent, a fost împrejurarea că giurstările nesigure nu le-a garantat, că vor putea termina sigur și la un termen fix clădirea și întocmirile interne ale scâlzilor. Merită deci toată lauda, că în timp atât de scurt a putut pune spre folosința onoratului public edificiul nou cu scâlzile de un exterior și gust, într-adevăr, bun și frumos.

Iar în ce privește reflexia în legătură cu mine, trebuie să declar că aceea e o minciună zdravănă ieșită numai de la un smintit care, nici cu sine însuși, nu e îndestulat și nici nu-și știe da seamă de ceea ce face.

Pretind ca respectivul să documenteze când am lipsit și cine din cauza mea a suferit și n-a aflat ajutorul de lipsă? Eu, cred, că orișicine care a voit numai ca să consulte sau a avut lipsă de ajutorul meu, a putut tot timpul să mă afle, dacă nu pe la baie, atunci în locuința mea care stă deschisă orișicui, care se află în imediată apropiere de scalde.

Declar cele publicate de o minciună și infamie; - iar autorul lor de un netrebnic malițios și intrigant periculos”².

¹ *Telegraful Român*, Sibiu, Anul IX, 1892, nr. 145, p. 579.

² *Idem*, nr. 160, p. 639.

DIN SÂNGEORZ-BĂI, BĂILE „HEBE”

O scurtă privire în registrul de înscriere la băile „Hebe” dovedește că numărul vizitatorilor minoritari cam prevalează pe români, atât al intelectualilor, cât și al agricultorilor. Asta la o baie aflătoare în pitoreasca vale românească pură, a Văii Someșului.

Cauza? ... Poate că românii sunt deplin sănătoși, neavând lipsă de „apă” (nici în clocote) ori doară neștiința (nu se crede) sau lipsa de parale (asta se poate).

Mirarea cea mai mare este: cum de alte neamuri, germani, maghiari, evrei, - folosesc certificate de sărăcie numai ca să poate ajunge de prin Oradea sau din alte localități depărtate, să folosească apa „Hebe” a cărei bunătate este nediscutabilă. Rușine încolo, rușine încoace, dar beau apă și fac băi, aproape și chiar pe nimica.

Dar alții, care nefiind bolnavi, vin și petrec o bucată de vară, numai cu scopul de a se recrea și de a-și reîmprospăta energiile măcinate de munca grea funcționarească, beneficiind de 25% reducere la toate taxele, inclusiv băile calde și reci. Ba mai mult, căci funcționarii de stat, de județ și comunal beneficiază de reducere chiar și la locuință și mâncare (15%) dacă stau în hotelul „Hebe”, care servește prompt mâncări bune, prețuri moderate și, la cerere, chiar și dietetice.

Dar ce loc minunat și potrivit este această stațiune balneară pentru revederi și întâlniri jubiliare a colegilor de școală!...

Sus români, împachetați și porniți la Sângeorz-Băi, căci vara trece cu toată frumusețea ei, paralele se cheltuiesc și stând acasă, dar păgubiți nebând apa „Hebe” (e bună și cu vin).

Iată, dăm tabloul vizitatorilor români de la băile „Hebe”:

Dr. Iulian Chitul – prim-medic județean, medic balneolog, Dura Ioan – Sântioana, colonel Marinescu – Uioara, Irina Marian – Cluj, prof. Ionel Crișan – Cluj, Emanoil Popa – Baia de Arieș, Ciomac Ioan – Cluj, maior Bălan Grigore – Bistrița, Lucreția Mera Logican, Vonica Ana – Cluj, d-na dr. Varna – Huedin, dr. Laurian Guguianu – Cluj, preot Băjenanu – Pitești, Andrei Bojor – Mureșul de Câmpie, Laurențiu Curea – Cluj, Tudor Vârtic – Bistrița, dr. Traian Migia – Turda, Buta Teodor – Târgu Mureș, Macedon Pop – Bistrița, Valeriu Popa – Cluj, Veronica Sonia – Sărățel, Ioan Buia – Sighet, Radu Dumitru – București, dr. Adrian Iacob – Cluj, d-na Elena V. Dumitru – Dorohoi, d-na Cornelia Onișor – Bârlad, d-na Livia Fodor – Turda, prof. Patriciu Curea – Cluj, prof. Alexandru Viciu – Cluj, director Ioan Gherghel – Cluj, locotenent Rusu – Bistrița, Ofelia Țânțăreanu – București, Simion Pop – Târgu Mureș, prof. Ioan Tomuța – Năsăud, d-na Vasilca Elena – Teiuș, d-na Elvira Rădulescu – Cluj, Alexandru Ciura – Cluj, Vescan Teofil – Cluj, Avram Horea – Cluj, Popovici Titus – Târgu Mureș, Viorel Drăgan – Mocod, dr. Brate – Cluj, Mureșan Andrei – Bistrița, Carolian Orasfaian – Cluj, d-na colonel Chirițescu – București, prof. Cotuțiu Teodor – Cluj, prof. Ludu Andrei, prof. univ. Drăgan Nicolae – Cluj, dr. Mihai Gurzeu, Victoria pop, dr. Emil Mureșan – Mociu, d-na Iulia Tătar – Bistrița, preot prof. Alimpiu Boroș - Baia Mare, Victor Avram – Tiha Bârgăului, general Păcală – Cluj, dr. Leon Scridon – Bistrița, Emil Mărcușiu – Năsăud, Anton Domide – Cluj, dr. Nestor – Cluj, dr. Mircea Haliță – Cluj, Alexandru Haliță – Năsăud, colonel Marica – Cluj, I. tahăș - Bistrița, dr. I. Tăpălagă – avocat Rodna.

Între vizitatori sunt și funcționari de la căile ferate în două sanatorii.

Ar urma marea litanie de minoritari din Târgu Mureș, Dej, Cluj, Oradea Mare, Bistrița, etc., care, așa se vede, știu foarte bine cum să-și restabilească sănătatea¹.

¹ *Gazeta Bistriței*, Bistrița, Anul IX, 1929, nr. 15, pp. 3-4.

PENTRU NUNTA DOMNIȚEI ELISABETA

IUSTIN SOHORCA

Ziua de 27 februarie 1921, în comuna Sângeorgiul Român, va rămânea neștersă din memoria tuturor celor ce au văzut și au luat parte la frumoasa serbare națională, aranjată cu prilejul căsătoriei Alteței Sale Principesa Elisabeta, a noastră.

Din inițiativa inimosului tânăr inginer Emil Buia, fiul vrednicului primar, apoi din pornirea spontană a sufletelor curate și iubitoare de neamul nostru simbolizat și identificat cu glorioasa Casă Domnitoare, s-a luat frumoasa hotărâre ca ziua cununiei Fiicei celei mai mari a Neamului, să se serbeze de către întreg poporul comunei în mod special și original.

Fiind Duminică, după Sfânta Liturghie, s-a celebrat un „Te Deum” de către amândoi preoții locali, dând răspunsurile corul mixt a „Reuniunii de citire și cântări”. După predica rostită de preotul Aurel Șorobetea, prin care s-a explicat însemnătatea zilei, cerând Atotputernicului Dumnezeu darul și binecuvântarea asupra Casei Domnitoare, în special, asupra tinerilor Miri Princiari, corul a intonat „Imnul Regal” sub conducerea învățătorului Iustin Sohorca.

După ieșirea din biserică, „la paradă”, inginerul Emil Buia, printr-o înflăcărată vorbire, arată însemnătatea mare a încuscrii celor două Case Domnitoare, a Neamurilor în general și, în special, a Casei noastre și a poporului nostru, cu acea a Greciei și a poporului grec. Urează Dinastiilor încuscrute cu cuvintele „Vivat, Crescat, Floreat!” ani mulți fericiți, împodobiți cu bucuria și fericirea zilei de astăzi. Salută Elada frumoasă și o fericeste pentru nora Minervă, ce România mare i-o dă Regină. După această vorbire, între aclamațiile fără sfârșit a poporului, muzica cântă „Imnul Regal”.

Urmează convoiul de nuntă, constituit „ad-hoc” cu nănaș mare, staroste, stegar, colăcari, chemătoare și druște. Întreg poporul, în frunte cu muzica și steag de nuntă purtat de chipeșul fecior George Lazăr, însoțit de frumoasele fete împodobite, a pornit încet între cântece și chiuituri, oprindu-se la mici intervale, pentru a se încinge hora. Mai mare dragul. S-a traversat, astfel, strada principală și una laterală. Însuflețirea și veselia a fost generală și de nedescris.

Am zărit lacrimi de fericire în ochii unor femei și m-a impresionat mult întrebarea uneia mai în vârstă: „Așa-i d-le, că Înălțata Mireasă, dacă-i fata împăratului, e și fata noastră a tuturor, de aceea facem și noi nuntă?”. Răspund: „Da, lele dragă, Majestatele Lor Îi sunt părinții care i-au dat viață; dar sufletul de româncă și dragostea de țară, i-a dat-o poporul, noi toți. e a noastră din momentul când i-a surâs pentru prima dată razele soarelui. Se cade ca și noi să ne arătăm bucuria când Ei se bucură și să le dorim din inimă fericirea care Ei o cer de la Dumnezeu pentru Fiii Lor”... „Așa, d-le, așa, Dumnezeu să-i aibă în paza Lui și să le deie noroc”.

Târziu, după amiază, a luat sfârșit nunta improvizată, ducându-se fiecare acasă, plăcut impresionat, pomenind cu drag numele Înălților Miri și a Părinților Lor.

De când e satul nostru sat, astfel de manifestare n-a pomenit! Dar, va mai vedea, căci har Domnului, Casa noastră mai are vlăstare iubite de însurat și măritat!... Să trăiască!

O societate aleasă, intelectuali și țărani, adunându-se la o „masă” ca cinstind un pahar de udătură și mai multă voie bună, să facă nunta deplină, au adresat următoarea telegramă de felicitare:

„Casei Regale, Alteței Sale Principesa Elisabeta, comuna Sângeorgiul Român, județul Bistrița-Năsăud, din ocaziunea cununiei Alteței Voastre și din dragostea ce o poartă Dinastiei Țării Românești și Familiei Regale, Vă urează mult noroc și fericire”.

Vorbe puține, dar după datina noastră.

Răsune, deci, în tot cuprinsul scumpei noastre Români urarea:

„Trăiască iubita și glorioasa noastră Familie Regală!”¹.

¹ *Patria*, Cluj, 1921, nr. 51, p. 3.

LA MOARTEA LUI ALEXANDRU MĂRCUȘIU

IUSTIN SOHORCA

În Sângeorz-Băi s-a stins din viață bătrânul gospodar fruntaș Alexandru Mărcușiu. Cei ce l-au cunoscut au rămas surprinși, căci toți îl cunoșteau în depline forțe, robust și vioi.

Dar anii, anii care tac și trec, care înfloresc în alb capetele omenești, care de la o vreme își ca tovarăș de drum slăbia și boala, pe care îngrămădindu-le pe umerii bietului om, îl poartă mereu, îl duc dincolo de granița vieții, predându-l morții. Anii sunt un automat, care fac vârste sau etăți, pentru toate făpturile omenești. Judecată după acest criteriu, moartea lui Alexandru Mărcușiu, a sosit și etatea bătrâneților sale, având 76 de ani.

Etatea însă, în toată lungimea anilor, este un dar de la Dumnezeu, dată omului ca ogor de muncă, ca teren de cultivare și dezvoltare a faptelor bune, plăcute tuturor. Judecată după acest criteriu, constatăm, că moartea i-a sosit prea de timpuriu, tocmai când acest bărbat era în toiul muncii, în interesul binelui obștesc.

Alexandru Mărcușiu este născut în această comună din părinți harnici și cinstiți, iubitori de Sfânta Biserică. Având de bază aceste note de căpetenie, a crescut în disciplina veche grănicerească, care i-a făcut omul de mai târziu: gospodar bun în stare bună, părinte model, fruntaș între săteni, sfătuitorul și îndrumătorul mulțimii spre cele bune și de folos.

În tinerețe, când își făcea armata, a fost printre rarii români aleși și trecuți în serviciul jandarmeriei palatului împărațesc din Viena. În acest mediu din nou s-a format și întărit sufletește. Reîntors acasă cu mintea îmbogățită cu cunoștințe practice, cu sufletul încărcat cu sentimente curate de dragoste către Sfânta Biserică, școală, comună și neam, a fost ales, rând pe rând, de casier comunal, membru al comitetelor școlare bisericești. În slujba bisericii, cu foarte puține întreruperi, a fost întreaga sa viață prim-curator și casier.

Prin cruțare și hărnicie și-a agonisit o avere respectabilă, lăsând în urma sa mulțumire generală între numeroșii săi moștenitori.

Ca tată de familie a avut în vedere asigurarea viitorului primilor săi feciori numai și numai prin școală, prin carte. Ei sunt Emil, profesor la liceul din Năsăud și Octavian, preot-catihet la Școala Normală de Fete din Cluj.

Alexandru Mărcușiu a avut rol însemnat în viața cultural-economică a comunei. Ca membru activ al societăților, cu sfaturile sale a contribuit la limpezirea multor chestiuni vitale; iar cu jertfele materiale a contribuit la susținerea și înflorirea instituțiilor, care i-au fost atât de dragi.

Se desprind ele singure ca dovezi de mărinimie, din un întreg complex de jertfe, ce ne stau mai proaspăt înaintea. Clopotul mijlociu al bisericii, procurat pe a sa cheltuială, este cu glasul său așezat, moale și tânguitor îi păstrează numele și parcă zice: „Strigați numele Domnului în toate zilele, în tot locul; lăudați numele Celui prea Bun și îndurat”. Gardul de fier, ce stă cu fală înaintea bisericii, făcut de el, parcă ne povățuiește: „Îngrădiți Casa Domnului și o păziți, căci mulți dușmani are, care cu ochi vicleni râvneau la podoabele Ei, stricare poftindu-i și făcându-i”.

Iată în scurte cuvinte de pomenire cine a fost fruntașul gospodar Alexandru Mărcușiu.

Prohodul a fost servit în ziua de 4 martie a. c., de un sobor de cinci preoți, prezidați de Reverendisimul Domn Titus Mălăiu, vicar foraneu în Năsăud.

Prezența unei frumoase delegațiuni a corpului profesorilor de la liceul din Năsăud, sub conducerea d-lui director Vasile Bichigeanu dă dovadă de stima ce a avut-o față de părintele fiilor, colegi ai lor, greu loviți.

Prezența tuturor intelectualilor din comună la înmormântare nu a fost numai un act de curtoazie seacă, ci, la adevăr, a fost o manifestare tristă și sinceră de durere, la pierderea unui stâlp de sprijin a vieții publice pe care o reprezintă.

IUSTIN SOHORCA

Mulțimea imensă de săteni, care au ținut să-l petreacă la casa de veci, dă dovadă de simpatiile și încrederea de care, decedatul, s-a bucurat în viață.

Răspunsurile și cântările funebre au fost cântate în mod alternativ de corul elevilor liceeni din Năsăud, condus de elevul Prahase și de corul mixt țărănesc din localitate, condus de Iustin Sohorca, directorul școlii primare¹.

CLOPOTUL DONAT DE ALEXANDRU MĂRCUȘIU

Se află în turnul Bisericii Ortodoxe „Sfântul Nicolae”, fostă greco-catolică până în 1948

¹ *Gazeta Bistriței*, Bistrița, Anul XI, 1931, nr. 8, p. 3.

RAVAGII METEOROLOGICE ÎN SÂNGEORZ-BĂI ÎN ANUL 1929

Cicloul ce s-a dezlăntuit în ziua de 7 iulie a. c. va rămâne de tristă pomenire, căci nici cei mai bătrâni sângeorzeni n-au apucat întâmplări de felul acesta și cu devastări așa de catastrofale.

Partea de nord a hotarului a fost lovită mai teribil. Pădurile comunale și cumulative de pe valea Vinului, Porcăreț și Sălășii zac, în înțelesul strict al cuvântului, culcate la pământ, pe o suprafață de 900 iugăre cadastrale. Este o adevărată jale când vezi falnici brazi și fagi seculari trântiți, claipe peste grămadă, în câteva minute de un vânt-vârtej nebun. Multa case de câmp au fost luate pe sus și aruncate la mari depărtări, de nu le-a mai rămas decât urma. Pagubele sunt de milioane.

Cicloul a fost urmat de grindină mare care a zdrobit în mare măsură fânațele, iar ploile ce au curs într-una, aproape o săptămână, au umflat apele, care au nămolit semănăturile de pe șesuri.

Someșul încă a făcut cele mai mari pagube, năruind și distrugând mari porțiuni din șoseaua județeană, atât partea din sus a comunei la Podul Cormăii, cât și din jos, între Podul Văii Borcutului și Strâmturi. Tot pe locul din urmă a fost distrusă și calea ferată. Porțiunile sunt distruse pe lungimi ce variază între 20 și 200 metri. Someșul și-a mutat albia principală pe locul unde era șoseaua.

Calea ferată este aproape refăcută și dată deja menirii, dar circulația cu trăsuri se face cu mare necaz.

*

* *

Consiliul comunal, îndată după dezastru, s-a pus în legătură cu organele silvice și a hotărât valorizarea materialului lemnos căzut jertfă cicloului. Se așteaptă publicarea licitației, dar se așteaptă, cu deosebire, bunăvoința și înțelepciunea Onoratei Direcțiuni și a Societății „Regna”, care au puțința și chemarea de a face tot posibilul ca comuna să se poată reabilita. Cu atât mai mult, cu cât situația comunei, fără vină, este în mare strâmtoare.

La care, deci, cu toată stăruința, toată sollicitudinea acestor importante și primordiale foruri silvice. Sunt fapte creștinești, românești și care vor contribui la întărirea încrederii ei nestrămutate în aceste instituții¹.

¹ *Gazeta Bistriței*, Bistrița, Anul IX, 1929, nr. 15, p. 3.

PROFESORII MEI CEI MAI DE SEAMĂ AU FOST ȚĂRANII

Convorbire cu etnografa ELENA SECOȘAN, fiica vicarului și profesorului Alexandru Haliță

Distinsă în 1987 cu premiul Academiei Române, Elena Secoșan este o prestigioasă specialistă în domeniul portului popular românesc. A publicat numeroase articole și studii în reviste de specialitate, este autoarea unor ample lucrări de referință, precum „Arta populară românească”, „Cusături românești”, „Portul popular din județul Tulcea”, „Îndreptar metodic de cercetare etnografică”, „Portul popular de sărbătoare”, „Portul popular românesc” (album apărut în limbile engleză, franceză, germană).

Reporter (R.): - De când am văzut-o pe Cella Delavrancea cântând, la o sută de ani, jazz la pian, n-ar trebui să mai am mirări. Totuși, mă uit la dumneavoastră, doamnă Elena Secoșan, și-mi vine greu să admit: aveți chiar 59 de ani?

Elena Secoșan (E.S.): - Încă nu! Îi împlinesc pe 21 iulie. Sunt născută odată cu secolul. Îmi place s-o repet, gândindu-mă că veacul e o ființă pe care o însoțesc într-o lungă călătorie. Și-mi place să spun că vin din Năsăud, de pe Valea Someșului. E un lucru care mă face foarte mândră. Ținutul nostru a fost totdeauna un centru foarte curat românesc și ne-a crescut învățându-ne să rostim și să trăim cu fruntea sus cuvântul **român**.

R.: - Nu se mai simt accentele năsăudene în vorba dumneavoastră.

E.S.: - Abia ne-am cunoscut! Dar, să mă auziți când spun **hodină** în loc de odihnă, **ocol** în loc de ogradă, **fascie**

în loc de surcică aprinsă. E o condiție culturală să vorbești limba literară, dar eu adaug că e bine să se cunoască de unde ești.

R.: - Care a fost numele dumneavoastră de fată?

E.S.: - Haliță, pronunțat, de fapt, Haliță, cu accent pe a. tata, Alexandru Haliță, era profesor de liceu, iar fratele lui, Solomon Haliță, a colaborat îndeaproape cu Spiru Haret și a înființat Liceul Pedagogic din Năsăud. Mama, deși a rămas casnică, așa cum se obișnuia pe vremea aceea, era o femeie foarte cultă, vorbea bine engleza și franceza, avea patima lecturii. A trăit 96 de ani și țin minte că, înainte de a muri, citea și comenta viața lui Leonardo da Vinci scrisă de Merejkovski. Am fost patru copii. Fratele meu, Mircea, care a urmat medicina și a lucrat cu marele Hațieganu, la Cluj, e trecut de 90 de ani. Ne amuzăm și acum, amintindu-ne cum se apucase el, cândva, să-și caute din pricina numelui de familie, rădăcinile arborelui genealogic tocmai la... cnezii de Halici! I-am stricat aceste visuri cnezești, fiindcă, odată, în timp ce făceam cercetări etnografice în Bucovina de nord, s-a întâmplat să ajung la

PROFESORII MEI CEI MAI DE SEAMĂ AU FOST ȚĂRANII

Izvoarele Sucevei. Acolo, jumătate din sat se chema Haliță și oamenii îmi povesteau cum străbunii lor treceau muntele să fure cai de la ardeleni. Neamul Haliță se trage, pasămite, de la acești „hoți de cai”.

R.: - De unde a pornit pasiunea dumneavoastră pentru etnografie?

E.S.: - De la lada mămuchii din Sângeorz. Așa îi spuneam bunicii dinspre tată. Existau acolo minunății de pânză și lână care mă fermecau. O întrebam pe mămuca despre rostul și istoria lor, iar ea îmi povestea și mă îmbrăca țărănește, mă primenea și mă gătea, încât mă înfățișam oglinzii, din an în an, ca fata din poezia lui Coșbuc. Mergeam la horele sângeorzenilor, jucam jocurile lor în care străluceau amănunțit culorile costumelor, păunii de la pălăriile flăcăilor, struții, florile ticluite cu atâta rafinament, mai ales de meșterii din Salva.

R.: - L-ați cunoscut și pe Coșbuc?

E.S.: - Badea George, cum îi ziceam noi, a fost prieten cu tata. Când venea, se înființau și jandarmii în jurul casei, la o zi-două, iar îl păștea un arest. În vremea copilăriei mele, el era trecut de 40 de ani, încă nu arăta, așa cum îi descria Călinescu înfățișarea de la mijlocul vieții, ca un „țaran istovit sub snopi”. În amintirea mea a rămas un om foarte modest, căruia îi pândeam cuvintele, căci atunci când își rupea tăcerea dădea glas unor comori. Vorbea „ca pe la noi”, ceea ce ni-l făcea și mai apropiat și mai drag. Infatuarea n-a stat nici în firea lui Rebreanu, celălalt mare fiu al Năsăudului. Era mai învârstă ca mine cu 15 ani și ne-a legat o frumoasă prietenie. În anii pe care am avut norocul să-i străbat, am cunoscut îndeaproape mulți oameni de seamă ai României. Vine și o vreme când îți dai seama că poți reprezenta o părticică de istorie și atunci te gândești că a sosit și momentul să-ți așterni pe hârtie memoriile. Deocamdată, însă, nu găsesc răgaz, sunt încă roabă – o sclavă fericită – a preocupărilor etnografice.

R.: - Tocmai voiam să vă rog să ne întoarcem în ograda, în „ocolul” etnografiei. Povesteți-mi despre Romulus Vuia.

E.S.: - Idealul adolescenței mele a fost istoria. La această facultate m-am înscris la Cluj și am urmat-o până când, într-o zi, am auzit că profesorul Vuia înființase o catedră de etnografie, singura care a existat vreodată în România. Până atunci, cercetările etnografice se făcuseră ca o artă de amatori, adică fiecare pasionat de viața materială și spirituală a poporului nostru mersese pe un drum singuratic, adunându-și experiența și „materialurile” cum se pricepea. Înființând catedra, Vuia a pus bazele studiului științific și practic al etnografiei, ca disciplină de sine stătătoare. Eu fac parte din generația de etnografi care s-a format sub directa îndrumare a profesorului. De la el am învățat o seamă de percepte care m-au călăuzit mai târziu în toată activitatea mea: să capeți deprinderea de a observa; să fii pregătit temeinic, ca să știi ce să cauți și apoi să selectezi; să nu te abați niciodată de la rigoarea științifică; să nu te lași tentat de improvizații; să nu înscenezi; să nu furi din ideile altora pentru a ieși tu în frunte... Etnograful este, ca și geologul, un drumeț. Am colindat de multe ori satele alături de Vuia și-l aud cum exclama uneori pentru sine, în mijlocul atâtor comori țărănești: „Măi, măi, ce păcat de noi că nu suntem mai tineri!”. Avea un aer înduioșător, greoi și cumva încurcat, adesea era distrat, împrăștiat într-o mulțime de preocupări sau idei. Era un om ambițios. Țin minte drumul pe care l-am făcut alături de el în ținutul Pădurenilor. Căram ca un catâr, aveam și raniță, nu-mi lipsea nici aparatul de fotografiat. O femeie care-și alege meseria asta trebuie, în primul rând, să aibă condiție fizică. Etnografia nu se face din goana automobilului. Nici încercând să speculezi în exegeze sofisticate ceea ce alții au scos la lumină în ani de trudă pe teren.

R.: - Îmi amintiți o fotografie a Luciei Apolzan, undeva, într-o casuță din Apuseni.

PROFESORII MEI CEI MAI DE SEAMĂ AU FOST ȚĂRANII

E.S.: - Pentru mine, Lucia Apolzan este, la ora actuală, cea mai bună etnografă din țara noastră. Nu s-a împrăștiat, și-a ales o zonă pe care a studiat-o ca sub microscop. Ce-a făcut, a făcut perfect. Pleca pe Valea Luncanilor primăvara și se întorcea toamna, târziu.

R.: - Cercetările dumneavoastră au început cu Valea natală a Someșului?

E.S.: - Astfel mi-aș fi dorit, dar n-a fost suficientă firea mea independentă. Căsătorindu-mă, nu m-am sustras legii bătrânești care spune că femeia e „umbra” bărbatului. Soțul meu, doctorul Secoșan, era bănățean. Așa se face că am trăit la Timișoara 26 de ani. A fost un timp rodnic, în care am colindat Banatul, în zona Dunării cu Pojोजना, a Carașului, la Naidăș, Valea Bistrii cu Glimboca, Ohaba Bistra, Sârbova. Făceam parte din echipele de cercetare ale lui Dimitrie Gusti, care era un om foarte sever și pune mare preț pe seriozitatea muncii. Cu sprijinul său, am înființat sectorul de artă populară, care ținea de Institutul Social Român, concentrându-mi, în special, atenția asupra artei textilelor. Mi-am creat, în vremea aceea, și o colecție a mea, cu vreo 400 de piese, din care unele – covoare, oprege – se află azi la Muzeul Banatului din Timișoara.

R.: - Bucureștiul când v-a „adoptat”?

E.S.: - Când aveam 48 de ani. Până la pensionare, în 1957, am condus secția de port popular la Muzeul de Artă Populară. Numai că, imediat, Institutul Român pentru Relațiile Culturale cu Străinătatea mi-a cerut colaborarea și n-am pregetat să încep, cu puteri noi, alt drum. M-am ocupat de organizarea de expoziții în străinătate, de alcătuirea unei colecții de artă populară cu peste 3.000 de obiecte și a unui voluminos fond documentar, am ținut conferințe și lecții pentru viitorii specialiști, Și, uite-așa, la 72 de ani mi-a sosit momentul celei de-a doua pensionări.

R.: - E de prevăzut că, și de data aceasta, s-a mai deschis un drum.

E.S.: - Da, în 1973 am fost invitată de „Courtauld Institute of Art” din Londra să țin câteva conferințe-lecții despre portul popular românesc, la catedra de istorie a costumului, condusă de profesoara Mary Newton. Aveam 79 de ani când, mai apoi, m-am încumetat să trec oceanul. Tot pentru o serie de conferințe, alternate cu lecții despre ornamentica și tehnica de executare a costumului nostru național. Invitația o primisem din partea „Societății americane pentru prezervarea artei populare din estul european”. Într-una din zilele acelea, am ținut și o conferință în orașul Oakland, la Asociația românilor din California. Însoțisem expunerea și cu proiecții și, când s-a făcut lumină, am văzut că toată lumea din sală plângea. Desigur, acolo era vorba de emoția firească a conaționaliilor noștri, ale căror legături sufletești cu patria nu se pot rupe vreodată. Dar, în general, însoțind în diferite țări ale lumii expozițiile noastre, am avut imensa bucurie să constat că ele sunt considerate evenimente culturale importante. Obiectele sunt desenate, fotografiate, chiar cercetate cu lupa. Proiectanții industriei ușoare nu lipsesc și țin minte că, în Danemarca, la un an după o asemenea expoziție, au apărut pe piață o serie de țesături în care se putea recunoaște inspirația din ornamentația costumului popular românesc. Am avut totdeauna, în asemenea împrejurări, sentimentul mândriei, acela că fac parte dintr-un popor ales, care știe să creeze o artă populară atât de prețioasă.

R.: - Știu că există în lume muzee vestite, care dețin importante colecții de artă populară donate de statul român.

E.S.: - Da, am lucrat și eu la alcătuirea unor asemenea colecții pe care le admiră azi vizitatorii unor instituții muzeale, precum „Hornimans” din Londra, „Muzeul Omului” din Paris, „Muzeul Antropologic” din Mexic, „Muzeul Regal de Istorie” din Bruxelles, „Muzeul de Ceramică” din Florența.

PROFESORII MEI CEI MAI DE SEAMĂ AU FOST ȚĂRANII

R.: - Ați dedicat multe pagini nu numai descrierii tipurilor de costume populare, dar și tehnicii realizării lor. Știți să țeseți în război?

E.S.: - Ar fi o impietate, un fals enorm față de conștiința ta, în primul rând, dacă te-ai apuca să scrii despre lucruri pe care le cunoști doar din citite sau asistând la facerea lor. Știu să țes în război, să cos, să brodez, să vopsesc cu culori vegetale, să execut și cele mai migăloase „puncte” ale cusăturilor.

R.: - Care este viitorul costumului popular? Sunt și sate unde nu se mai poartă, unde mai găsești exemplare doar în lăzile bătrânelor.

E.S.: - Acesta este un subiect destul de complicat, care cere o dezbatere amplă și extrem de serioasă. Așa este, costumul popular nu se mai poartă. Când l-a creat, poporul a pornit de la funcția lui utilă. Dacă acum îi cerem țărăncii să-l producă, atâta timp cât nu mai simte nevoia folosirii lui, comitem un fals. Discuția esențială către acest „nod gordian” trebuie îndreptată. Se poate spera într-un reviriment al costumului popular? În ce condiții? Sunt întrebări care mă frământă și pe mine. Oricum, deocamdată, important este să conservăm din ce a rămas tot ceea ce este autentic. Din acest punct de vedere, cred că televiziunea nu face totdeauna un serviciu, atunci când, furați de un pitoresc gratuit, realizatorii unor emisiuni ne prezintă fel de fel de costume contrafăcute, în care se amestecă haotic elemente și motive ce nu se înrudesesc cu specificul nici unei zone.

R.: - Mai faceți drumuri prin țară?

E.S.: - Sigur că da, aceasta a fost frumusețea și împlinirea vieții mele. Toată viața am colindat satele, știu toată țara noastră, o am în brațe, timpul a fost și e încă de partea mea, lăsându-mă s-o străbat, s-o cunosc, s-o iubesc cu fiecare casă și cu fiecare țăran care m-au primit. Anul trecut, în octombrie, am fost la sărbătorirea centenarului liceului din Năsăud. Acolo, pe meleagurile de unde am pornit, mi-am repetat gândul care mi-a rămas scump totdeauna: profesorii mei cei mai de seamă au fost țărani.

R.: - La ce lucrați acum?

E.S.: - Pregătesc două studii, „Arta populară a Pădurenilor din Hunedoara” și „Acoperământul capului în portul popular românesc”. Și o enciclopedie de termeni – în colaborare cu filologul Valeriu Rusu – despre tehnicile de cusătură în arta populară românească.

R.: - „Oricum, a trăi mult e o ispravă” – sunteți de acord cu această formulare a lui Marin Preda?

E.S.: - A trăi mult e o ispravă, cu condiția să poți fi mereu folositor cu ceva. Prima explicație a longevității e sufletul, pasiunea, dragostea lui pentru tot ce-l înconjoară. În ce mă privește pe mine, adaug: port în sânge o taină pe care o numesc „vâna Valea Someșului”, fibra biologică veche, românească¹.

¹ *România Pitorească*, București, 1989, nr. 2(206), p. 9 (reportajul a fost realizat de Anda Raicu).

DIN GRANIȚĂ

DIN TIMPUL UNIRII

DR. LEON SCRIDON

În 1918, după înfrângerea suferită de armatele austro-ungare la Piave, cuvântul lui Wilson vine să refacă sufletul popoarelor. Principiul autodeterminării întărește în românii din Ardeal dorința de unire politică cu cei din România.

La 12 octombrie 1918, membrii comitetului executiv al Partidului Național – organul legitim al poporului român al poporului român din Ardeal – se întruniră la Oradea mare spre a discuta situația; au fost prezenți: Teodor Mihali., Ștefan Pop, Vaida-Voevod, Vasile Goldiș, Aurel Vlad, Aurel Lazar, Ioan Suciș și Dr. Ciordaș.

Comitetul a fixat atitudinea poporului român față de Ungaria, însărcinând, totodată, pe d-l Vaida-Voevod să citească în Parlamentul maghiar din Budapesta – în memorabila zi de 18 octombrie 1918 – declarația de autodeterminare.

În această declarație, între altele, se spune: „Urmările războiului îndreptătesc pretențiunile de veacuri ale națiunii române la deplină libertate națională. Pe temeiul dreptului firesc că fiecare națiune poate hotărî liber de soarta ei, națiunea română din Ungaria și Ardeal dorește acum să se folosească de acel drept și reclamă pentru ea dreptul ca, liberă de orice înrăurire străină, să hotărască singură așezarea ei printre națiunile libere, precum și stabilirea legăturilor de coordonare a ei și cu celelalte națiuni libere”.

Declarația era, de fapt, proclamarea independenței române din Ardeal.

La 26 octombrie 1918, arhiducele Iosif primește în audiență pe d-l Alexandru Vaida-Voevod. Întrebat de arhiduce ce vor face românii în cazul unui plebiscit, d-l Vaida răspunde: „Românii din Ardeal vor vota pentru o unire cu România liberă”.

La 30 octombrie 1918 revoluția, care se întindea de la frontul italian până la frontul din Carpați, duce la dezertarea tuturor diviziilor românești din armata austro-ungară. Odată cu întemeierea în Ungaria a republicii lui Karoly, la Arad are loc formarea Consiliului Național Românesc, sub președinția d-lui Ștefan Pop.

DR. LEON SCRIDON

Ungurii, care vroiau să salveze integritatea statului ungar, trimit pe democratul Oskar Iaszy – filoromân – să trateze cu românii. Propunerile lui erau: transformarea Ungariei de atunci cu Ardealul, Banatul, etc. într-un stat federativ după sistemul cantonal elvețian.

Consiliul Național respinge propunerile guvernului unguresc și, ca să dea o formă concretă dorinței de alipire la România, hotărăște convocarea Marii Adunări Naționale la Alba Iulia, orașul istoric al Ardealului.

Marea Adunare Națională a românilor din Transilvania și Ungaria a fost convocată pe ziua de 1 Decembrie, de d-l Ștefan Pop președintele Consiliului Național, luând parte 1.228 delegați oficiali, apoi episcopii, delegații consistoarelor, liceelor, al societăților culturale, etc., toate interesele și toate ramurile de activitate românească fiind reprezentate, - iar popor peste 100.000. cortegiile entuziaste ale românilor ce umpleau drumurile spre Alba Iulia se încrucișau cu coloanele armatei lui Mackensen care, umilită și descurajată, se scurgeau pe căile înfrângerii spre Germania.

Octogenarul George Pop de Băsești (Badea George) e proclamat președinte al adunării. Poporul se adună pe câmpul lui Horia; de pe opt tribune cuvântătorii explică poporului măreția vremurilor pe care le trăiesc. La acest act măreț au luat parte delegații Bucovinei și Basarabiei care aduc salutul țărilor surori intrate mai dinainte în marea familie a statului român.

Într-un entuziasm fără margini, d-l Ștefan Pop arată împrejurările care au adus ziua de astăzi. Domnul Vasile Goldiș expune trecutul plin de suferințe și de glorie al națiunii române și necesitatea Unirii. Domnul Iuliu Maniu explică împrejurările între care se poate înfăptui Unirea.

Hotărârea Adunării, citită de d-l Vasile Goldiș, a fost: „Adunarea națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 Noiembrie (1 Decembrie) 1918, decretează Unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dânșii cu România. Adunarea proclamă, îndeosebi, dreptul inalienabil al națiunii române la întreg Banatul, cuprins între râurile Mureș, Tisa și Dunăre”.

S-a constituit, apoi, ca reprezentantă a Marii Adunări, Sfatul Națiunii Române, compus din 150 de membri, aleși de adunare; - un parlament provizoriu al Ardealului până la unirea definitivă. Ca organ executiv, s-a ales un Consiliu Dirigent al cărui președinte a fost proclamat d-l Iuliu Maniu. Consiliul Dirigent s-a instalat la Sibiu.

La 12-18 decembrie, o delegație compusă din P.S.S. Patriarhul Cristea și Episcopul Hossu și domnii miniștri Alexandru Vaida-Voevod și Goldiș, s-a prezentat la București M. S. Regelui Ferdinand și i-a citit actul Unirii, predându-i stăpânirea asupra pământului Ardealului și depunând la picioarele Tronului jurământul de credință a 4 milioane de români.

Marele Suveran, cu această ocazie, a răspuns următoarele: „Cu profundă recunoștință primesc hotărârea fraților noștri de peste Carpați de a săvârși Unitatea națională a tuturor românilor și declar pe veci unite în Regatul Român toate ținuturile locuite de români de la Tisa până la Nistru.

Cu dragostea nețârmurită Mi-am închinat viața scumpului meu popor, plin de credință în menirea lui istorică.

Prin lupte și prin jertfe, Dumnezeu ne-a dat să înfăptuim, azi, aspirațiunile noastre cele mai sfinte. Mulțumindu-i din adâncul sufletelor, ne îndreptăm gândurile către cei care, cu sângele lor, au clădit noul temel al dezvoltării noastre naționale. Să trăiască România pe veci unită”¹.

¹ *Gazeta Bistriței*, Bistrița, Anul IX, 1929, nr. 11, pp. 1-2.

LOCUITORI DIN COMUNA PARVA PARTICIPANȚI LA PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

ALEXANDRU DĂRĂBAN¹

TABLOU NOMINAL

cu locuitorii români din comuna Parva care au luat parte la Primul Război Mondial
între anii 1914-1918 ca parte activă, ca soldați pe front și cei decorați

Nr. curent	Numele și prenumele	Născut în comuna	Ocupațiunea civilă	Gradul avut la miliție	A fost decorat cu medalia	A luat parte la mișcările impuse de război			
						Chemat fiind			A fost refugiat
						La partea activă, ca soldat pe front	La partea secundară, pentru servicii auxiliare sau mobilizat pe loc	Pentru a fi arestat sau internat	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Gavrilă Rus	Parva	plugar	soldat	-	X	-	-	-
2	Valeriu Ostace	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
3	Iacob Scurtu	idem	idem	idem	-	X	-	-	-

¹ Arhivele Naționale Sibiu, *Fond Astra - Tablou nominal despre locuitorii români care au luat parte la războiul din anii 1914-1918, județul Năsăud, comuna Parva*, ff. 192-194 (f.-v.) și f. 195 (f.). Despre aceste documente din Fondul Astra au mai scris: Andreea Dăncilă Ineoan, *Investigând Primul Război Mondial din perspectiva unei anchete interbelice*, în „Astra Sabesiensis”, Sebeș, 2016, nr. 2, pp. 193-202; Ioan Popa, Laurențiu Toma, Tetiana Popa, *Românii din comitatele Sălaj, Sibiu și Solnoc-Dăbâca în Primul Război Mondial*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2019, 323 p.; Tetiana Popa, Laurențiu Toma, Victor Sibianu, Rafael Țichindeleanu (coordonator Ioan Popa), *Românii din comitatele Bistrița-Năsăud, Ciuc, Mureș-Turda, Odorhei, Târnava Mare, Târnava Mică, Trei Scaune și Turda Arieș*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2019, 566 p.; Alexandru Bucur, Vasile Mărculeț, *Participarea românilor din fostul județ Timiș-Torontal la Primul Război Mondial*, în „Revista Bistriței”, Cluj-Napoca, Editura Accent, XXXIII/2019, pp. 101-123.

Tablou nominal cu locuitorii români din comuna Parva care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 ca parte activă, ca soldați pe front și cei decorați

4	Vasile Scurtu	Parva	plugar	soldat	-	X	-	-	-
5	Condrate Scurtu	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
6	Ioan Scurtu	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
7	Alexandru Dumitrean	idem	idem	idem	-	-	X	-	-
8	Grigore Scurtu	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
9	Vasile Vartolomei	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
10	Costan Andrei	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
11	Todor Andrei	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
12	Ilie Andrei	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
13	George Andrei	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
14	Dumitru Burte	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
15	Vasile Rus	idem	idem	sergent	Crucea Carol	X	-	-	-
16	Ioan Cârçu	idem	idem	caporal	-	X	-	-	-
17	Alexa Ordace	idem	idem	soldat	-	X	-	-	-
18	Niculai Finegar	idem	idem	sergent	-	X	-	-	-
19	Vasile Strugar	idem	idem	soldat	-	X	-	-	-
20	Niculai Ordace	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
21	Vasile Ordace	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
22	Vasile Ordace I. Grigore	idem	idem	fruntaș	-	X	-	-	-
23	Ioan Ordace I. Grigore	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
24	George Rus	idem	idem	soldat	-	X	-	-	-
25	Mihai Cicedea	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 1						24	1	-	-
26	Dumitru Cacioc	Parva	plugar	soldat	-	X	-	-	-
27	Isip Calini	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
28	Ioann Scurtu I. Marcu	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
29	Florea Rus I. M.	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
30	Grigore Scurtu I. Ilie	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
31	Ioan Burte	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
32	Ilie Cifor	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
33	Ioan Rus a Doci	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
34	Moisa Alexi	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
35	Constantin Moisa	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
36	Flore Pușcar	idem	idem	caporal	-	X	-	-	-
37	Niculai Scurtu	idem	idem	soldat	-	X	-	-	-
38	Ioan Dumitrean I. Simion	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
39	George Dumitrean I. Simion	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
40	Cosma Dumitrean I. Simion	idem	idem	caporal	-	X	-	-	-

Tablou nominal cu locuitorii români din comuna Parva care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 ca parte activă, ca soldați pe front și cei decorați

41	Scurtu Vartolomei	Parva	plugar	caporal	-	X	-	-	-
42	Maftai Scurtu	idem	idem	sergent	Argint II Bronz	X	-	-	-
43	Isip Strugar	idem	idem	soldat	-	X	-	-	-
44	Ilie Strugar	idem	idem	fruntaș	-	X	-	-	-
45	Iacob Strugar	idem	idem	soldat	-	X	-	-	-
46	George Ciocârlă	Rebrișoara	Funcționar	idem	-	-	X	-	-
47	Vasile Calini	Parva	plugar	idem	-	X	-	-	-
48	Toader Buhai	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
49	Dumitru Andreș	idem	idem	caporal	-	X	-	-	-
50	Ioan Andreș	idem	idem	soldat	-	X	-	-	-
51	Ioan Rus a Tomei	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
52	Toma Rus	idem	idem	idem	-	-	X	-	-
53	Ioan Scurtu I. Dănilă	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
54	Niculai Scurtu I. Dănilă	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 1+2						51	3	-	-
55	Dumitru Rus I. Casian	Parva	plugar	soldat	-	X	-	-	-
56	Iacob Rus I. Casian	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
57	Niculai Andrei	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
58	Damian Andrei	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
59	Ioan Andrei	idem	idem	fruntaș	-	X	-	-	-
60	Ioan Rus I. Pantilimon	idem	idem	soldat	-	X	-	-	-
61	Dumitru Rus I. Macidon	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
62	Ioan Dumitrescu I. Niculai	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
63	Ioan Alexi I. Pompei	idem	idem	fruntaș	Argint II	X	-	-	-
64	Vasile Alexi I. Pompei	idem	idem	soldat	-	X	-	-	-
65	Grigore Alexi I. Pompei	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
66	Macidon Alexi	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
67	Vasile Alexi I. Domide	idem	idem	caporal	-	X	-	-	-
68	Ioan Strugar I. Carp	idem	idem	soldat	-	X	-	-	-
69	Flore Rus I. Maftai	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
70	Dănilă Rus I. Maftai	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
71	Dumitru Homei	idem	idem	caporal	-	X	-	-	-
72	Alexandru Brândușa	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
73	George Brândușa	idem	idem	soldat	-	X	-	-	-
74	Vasile Strugar I. carp	idem	idem	caporal	-	X	-	-	-
75	Alexandru Strugar	idem	idem	soldat	-	X	-	-	-
76	Grigore Brândușa	idem	idem	caporal	-	X	-	-	-
77	Avacum Brândușa	idem	idem	idem	Argint I	X	-	-	-

Tablou nominal cu locuitorii români din comuna Parva care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 ca parte activă, ca soldați pe front și cei decorați

78	Ioan Rus I. Conon	Parva	plugar	soldat					
TOTAL PAGINA 2+3						75	3		
79	Ioan Rus I. Ilie	Parva	plugar	soldat	-	X	-	-	-
80	Ștefan Sângeorzan	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
81	Ioan Beșa	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
82	Ilie Strugar	idem	idem	idem	-	-	X	-	-
83	Sanson Strugar	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
84	Macidon Scurtu I. George	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
85	Valeriu Scurtu	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
86	Petre Scurtu I. Leon	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
87	Vasile Calini I. Ilie	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
88	Gavrilă Calini	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
89	Ioan Ținca	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
90	Ioan Scurtu I. Maftai	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
91	Grigore Rus I. Mihai	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
92	Melian Brândușa	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
93	Iosif Rus I. Macarie	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
94	Niculai Ordace I. Precup	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
95	Ioan Ordace I. Precup	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
96	George Rus I. Toader	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
97	Demian Scurtu	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
98	Dumitru Lup	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
99	Ioan Siminic	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
100	Iacob Siminic	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
101	Simion Rus	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
102	George Buhai	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
103	Leonte Calini	idem	idem	fruntaș	-	X	-	-	-
104	Filimon Caciior	idem	idem	soldat	-	X	-	-	-
105	Ioan Caciior	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
106	George Scurtu I. Gavrilă	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
107	Petre Scurtu I. Gavrilă	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 3+4						103	4	-	-
108	Dumitru Rus I. Toader	Parva	plugar	soldat	-	X	-	-	-
109	Toader Andrei	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
110	Niculai Andrei	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
111	Ilie Calini	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
112	Grasin Rus	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
113	Niculai Barte	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
114	Pantelimon Barte	idem	idem	caporal	-	X	-	-	-

Tablou nominal cu locuitorii români din comuna Parva care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 ca parte activă, ca soldați pe front și cei decorați

115	Ștefan Scurtu I. Grigore	Parva	plugar	soldat	-	X	-	-	-
116	Ioan Ordace I. Irmei	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
117	Petre Ordace	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
118	Pantilimon Rus	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
119	Iosif Rus	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
120	Ioan Rus I. George	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
121	Cosma Dumitrean	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
122	Vasile Brândușa	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
123	Ioan Brândușa I. Ștefan	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
124	Larion Rus	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
125	Maftעי Scurtu I. Nicolai	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
126	Ștefan Scurtu I. Alexa	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
127	Toader Calini	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
128	Ioan Scurtu I. Vasile	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
129	Vasile Scurtu I. Marcu	idem	idem	caporal	-	X	-	-	-
130	Ioan Scurtu I. Ilie	idem	idem	soldat	-	X	-	-	-
131	George Scurtu I. Nicolai	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 4+5						125	6	-	-
132	Vasile Scurtu I. Sidor	Parva	plugar	soldat	-	X	-	-	-
133	Nicolai Scurtu I. Ioan	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
134	Dumitru Scurtu I. Toader	idem	idem	fruntaș	-	X	-	-	-
135	Vasile Scurtu	idem	idem	soldat	-	X	-	-	-
136	Nicolai Scurtu I. Ironim	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
137	Toader Scurtu I. Leon	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
138	Vasile Scurtu I. Leon	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
139	Vasile Scurtu I. Ioan	idem	idem	caporal	-	X	-	-	-
140	Victor Scurtu	idem	idem	soldat	-	X	-	-	-
141	Todor Scurtu	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
142	George Scurtu I. Doroftei	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
143	Gavrilă Scurtu	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
144	Gavrilă Scurtu a Uriti	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
145	Ioan Rus I. Macidon	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
146	Ioan Lup	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
147	Ștefan Lup	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
148	Trandafir Lup	idem	idem	caporal	-	X	-	-	-
149	Lazar Lup	idem	idem	soldat	-	X	-	-	-

Tablou nominal cu locuitorii români din comuna Parva care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 ca parte activă, ca soldați pe front și cei decorați

150	Clement Roș	idem	idem	soldat	-	X	-	-	-
151	Larion Caluș	Parva	plugar	soldat	-	X	-	-	-
152	Login Caluș	idem	idem	idem	-	-	X	-	-
153	Iacob Rus I. Vasile	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
154	Ioan Salagean I. Donisă	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
155	Vasile Salagean	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
156	Ioan Dumitrean I. Dumitru	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
157	Niculai Rus I. Filimon	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
158	Ioan Rus I. Zaharie	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
159	Zaharie Rus	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
160	Ioan Rus I. Sanson	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 5+6						153	7		
161	Grigore Rus I. Sanson	Parva	plugar	soldat	-	X	-	-	-
162	Costan Rus	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
163	Ilie Rus I. Gavrilă	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
164	Dumitru Rus I. Leon	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
165	George Rus I. Macidon	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
166	Ioan Alexi I. Domide	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
167	Vasile Alexi I. I. Domide	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
168	Ioan Scurtu I. Grigore	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
169	Vasile Ordace I. Irmei	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
170	Toader Strugar	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
171	Carp Strugar	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
172	Costan Ariton	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
173	Ioan Sfrângeu	idem	idem	sergent	-	X	-	-	-
174	Ioan Pușcar	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
175	Niculai Strugar	idem	idem	soldat	-	X	-	-	-
176	Ioan Dumitrean I. George	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
177	Grigore Cristolțan	Runc	idem	idem	-	X	-	-	-
178	Macidon Adam	Sângeorzul român	idem	idem	-	X	-	-	-
TOTAL						170	8	-	-

Parva la 13 ianuarie 1922.

Constantin Suciu – secretar cerc.
 George Coșbuc – preot greco-catolic
 Vasile Rus – primar comunal
 Pompei Alexi – învățător pensionar
 George Ciocârlă – învățător

TABLOU NOMINAL

cu soarta locuitorilor români din Parva care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 și urmările sale

Nr. crt.	Numele și prenumele	Soarta îndurată în timpul războiului						În urma decedatului sau dispărutului a rămas		Observare
		Mort pe câmpul de luptă	Mort în temniță, în părăsire, în spital, în urma bolilor sau rănilor	S-a reîntors acasă			Dispărut	Văduvă	Numărul orfanilor	
				Ca invalid	Rănit, bolnav, însă în prezent e sănătos	Deplin sănătos				
1	2	11	12	13	14	15	16	17	18	19
1	Gavrilă Rus	-	-	-	X	-	-	-	-	-
2	Valeriu Ostace	-	-	-	-	X	-	-	-	-
3	Iacob Scurtu	-	-	-	-	-	X	-	-	-
4	Vasile Scurtu	-	-	-	-	-	X	-	-	-
5	Condrate Scurtu	-	-	-	-	X	-	-	-	-
6	Ioan Scurtu	-	-	-	-	X	-	-	-	-
7	Alexandru Dumitrea	-	-	-	-	X	-	-	-	-
8	Grigore Scurtu	-	-	-	X	-	-	-	-	-
9	Vasile Vartolomei	-	-	-	-	X	-	-	-	-
10	Costan Andrei	-	-	X	-	-	-	-	-	-
11	Todor Andrei	-	-	-	-	-	X	-	-	-
12	Ilie Andrei	-	-	-	-	-	X	-	-	-
13	George Andrei	-	-	-	-	X	-	-	-	-
14	Dumitru Burte	-	-	-	-	-	X	1	4	-
15	Vasile Rus	-	-	-	-	X	-	-	-	-
16	Ioan Cârca	-	-	-	-	-	X	1	-	-

Tablou nominal cu soarta locuitorilor români din comuna Parva care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 și urmările sale

17	Alexa Ordace	-	-	-	-	X	-	-	-	-
18	Niculai Finegar	-	-	-	-	X	-	-	-	-
19	Vasile Strugar	-	-	-	-	X	-	-	-	-
20	Niculai Ordace	-	-	-	-	X	-	-	-	-
21	Vasile Ordace	-	-	-	-	X	-	-	-	-
22	Vasile Ordace I. Grigore	-	-	-	-	X	-	-	-	-
23	Ioan Ordace I. Grigore	-	-	-	-	X	-	-	-	-
24	George Rus	-	-	-	-	X	-	-	-	-
25	Mihai Cicedea	-	-	-	-	-	X	1	2	-
TOTAL PAGINA 1		-	-	1	2	15	7	3	8	-
26	Dumitru Cacioc	-	-	-	-	X	-	-	-	-
27	Isip Calini	-	-	-	-	-	X	1	1	-
28	Ioann Scurtu I. Marcu	-	-	-	-	X	-	-	-	-
29	Florea Rus I. M.	-	-	X	-	-	-	-	-	-
30	Grigore Scurtu I. Ilie	-	-	-	-	X	-	-	-	-
31	Ioan Burte	-	-	-	-	X	-	-	-	-
32	Ilie Cifor	-	-	-	-	-	X	1	1	-
33	Ioan Rus a Doci	-	-	-	-	X	-	-	-	-
34	Moisa Alexi	-	-	-	-	X	-	-	-	-
35	Constantin Moisa	-	-	-	-	X	-	-	-	-
36	Flore Pușcar	-	-	-	-	X	-	-	-	-
37	Niculai Scurtu	-	-	-	-	X	-	-	-	-
38	Ioan Dumitrescu I. Simion	-	-	-	-	X	-	-	-	-
39	George Dumitrescu I. Simion	-	-	-	-	X	-	-	-	-
40	Cosma Dumitrescu I. Simion	-	-	-	-	X	-	-	-	-
41	Scurtu Vartolomei	-	-	-	-	X	-	-	-	-
42	Maftai Scurtu	-	-	-	-	X	-	-	-	-
43	Isip Strugar	-	-	-	X	-	-	-	-	-
44	Ilie Strugar	-	-	-	-	X	-	-	-	-
45	Iacob Strugar	-	-	-	-	X	-	-	-	-
46	George Ciocârlă	-	-	-	-	X	-	-	-	-
47	Vasile Calini	-	-	-	-	-	X	1	-	-
48	Toader Buhai	-	-	-	-	X	-	-	-	-
49	Dumitru Andreș	-	-	-	-	X	-	-	-	-
50	Ioan Andreș	-	-	-	-	X	-	-	-	-
51	Ioan Rus a Tomei	-	-	-	-	X	-	-	-	-
52	Toma Rus	-	-	-	-	X	-	-	-	-
53	Ioan Scurtu I. Dănilă	-	-	-	-	X	-	-	-	-
54	Niculai Scurtu I. Dănilă	-	-	-	-	X	-	-	-	-
TOTAL PAGINA 1+2		-	-	2	3	39	10	6	10	-
55	Dumitru Rus I. Casian	-	-	-	-	X	-	-	-	-
56	Iacob Rus I. Casian	-	-	-	-	X	-	-	-	-
57	Niculai Andrei	-	-	-	-	X	-	-	-	-
58	Damian Andrei	-	-	-	-	X	-	-	-	-
59	Ioan Andrei	-	-	-	-	-	X	-	-	-
60	Ioan Rus I. Pantilimon	-	-	-	-	X	-	-	-	-
61	Dumitru Rus I. Macidon	X	-	-	-	-	-	-	-	-
62	Ioan Dumitrescu I. Niculai	-	-	-	-	X	-	-	-	-
63	Ioan Alexi I. Pompei	-	X	-	-	-	-	1	2	-

Tablou nominal cu soarta locuitorilor români din comuna Parva care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 și urmările sale

64	Vasile Alexi I. Pompei	-	-	-	-	X	-	-	-	-
65	Grigore Alexi I. Pompei	-	-	-	-	-	X	-	-	-
66	Macidon Alexi	-	-	-	-	X	-	-	-	-
67	Vasile Alexi I. Domide	-	-	-	-	-	X	1	1	-
68	Ioan Strugar I. Carp	-	-	X	-	-	-	-	-	-
69	Flore Rus I. Maftai	-	-	X	-	-	-	-	-	-
70	Dănilă Rus I. Maftai	-	-	-	-	X	-	-	-	-
71	Dumitru Homei	-	-	-	-	X	-	-	-	-
72	Alexandru Brândușa	X	-	-	-	-	-	-	-	-
73	George Brândușa	-	-	-	-	X	-	-	-	-
74	Vasile Strugar I. Carp	X	-	-	-	-	-	1	7	-
75	Alexandru Strugar	-	-	-	-	X	-	-	-	-
76	Grigore Brândușa	-	-	-	-	X	-	-	-	-
77	Avacumm Brândușa	-	-	-	-	X	-	-	-	-
78	Ioan Rus I. Conon	-	-	-	-	X	-	-	-	-
TOTAL PAGINA 2+3		3	1	4	3	54	13	9	20	-
79	Ioan Rus I. Ilie	X	-	-	-	-	-	-	-	-
80	Ștefan Sângeorzan	-	-	-	-	X	-	-	-	-
81	Ioan Beșa	-	-	-	-	X	-	-	-	-
82	Ilie Strugar	-	-	-	-	X	-	-	-	-
83	Sanson Strugar	-	-	-	-	X	-	-	-	-
84	Macidon Scurtu I. George	-	-	X	-	-	-	-	-	-
85	Valeriu Scurtu	-	-	X	-	-	-	-	-	-
86	Petre Scurtu I. Leon	-	-	-	-	X	-	-	-	-
87	Vasile Calini I. Ilie	-	-	-	-	-	X	-	-	-
88	Gavrilă Calini	-	-	-	-	X	-	-	-	-
89	Ioan Ținca	-	-	-	-	-	X	1	5	-
90	Ioan Scurtu I. Maftai	-	-	-	-	-	X	1	3	-
91	Grigore Rus I. Mihai	-	-	-	-	-	X	1	6	-
92	Melian Brândușa	-	-	-	-	-	X	-	-	-
93	Iosif Rus I. Macarie	-	-	-	-	X	-	-	-	-
94	Niculai Ordace I. Precup	-	-	X	-	-	-	-	-	-
95	Ioan Ordace I. Precup	-	-	-	-	X	-	-	-	-
96	George Rus I. Toader	-	-	-	-	X	-	-	-	-
97	Demian Scurtu	-	-	-	-	X	-	-	-	-
98	Dumitru Lup	-	-	-	-	X	-	-	-	-
99	Ioan Siminic	-	-	-	-	X	-	-	-	-
100	Iacob Siminic	-	-	X	-	-	-	-	-	-
101	Simion Rus	-	-	-	-	X	-	-	-	-
102	George Buhai	-	-	-	-	X	-	-	-	-
103	Leonte Calini	-	-	-	-	X	-	-	-	-
104	Filimon Caciior	X	-	-	-	-	-	-	-	-
105	Ioan Caciior	-	-	-	-	X	-	-	-	-
106	George Scurtu I. Gavrilă	-	-	-	-	X	-	-	-	-
107	Petre Scurtu I. Gavrilă	X	-	-	-	-	-	-	-	-
TOTAL PAGINA 3+4		6	1	8	3	71	18	12	34	-
108	Dumitru Rus I. Toader	-	-	-	-	X	-	-	-	-
109	Toader Andrei	X	-	-	-	-	-	-	-	-
110	Niculai Andrei	X	-	-	-	-	-	-	-	-

Tablou nominal cu soarta locuitorilor români din comuna Parva care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 și urmările sale

111	Ilie Calini	-	-	-	-	X	-	-	-	-
112	Grasin Rus	-	X	-	-	-	-	-	-	-
113	Niculai Barte	-	-	-	-	X	-	-	-	-
114	Pantelimon Barte	-	-	-	-	X	-	-	-	-
115	Ștefan Scurtu I. Grigore	-	-	-	-	X	-	-	-	-
116	Ioan Ordace I. Irmei	X	-	-	-	-	-	-	-	-
117	Petre Ordace	-	-	X	-	-	-	-	-	-
118	Pantilimon Rus	X	-	-	-	-	-	-	-	-
119	Iosif Rus	-	-	-	-	X	-	-	-	-
120	Ioan Rus I. George	-	-	-	-	X	-	-	-	-
121	Cosma Dumitrean	-	-	-	-	X	-	-	-	-
122	Vasile Brândușa	-	X	-	-	-	-	-	-	-
123	Ioan Brândușa I. Ștefan	X	-	-	-	-	-	-	-	-
124	Larion Rus	-	-	-	-	X	-	-	-	-
125	Maftai Scurtu I. Niculai	-	-	X	-	-	-	-	-	-
126	Ștefan Scurtu I. Alexa	-	-	-	-	-	X	-	-	-
127	Toader Calini	-	-	-	-	X	-	-	-	-
128	Ioan Scurtu I. Vasile	-	-	-	-	X	-	-	-	-
129	Vasile Scurtu I. Marcu	-	-	-	-	X	-	-	-	-
130	Ioan Scurtu I. Ilie	-	-	-	-	-	X	1	5	-
131	George Scurtu I. Niculai	-	-	-	-	X	-	-	-	-
	TOTAL PAGINA 4+5	11	3	10	3	84	20	29	-	-
132	Vasile Scurtu I. Sidor	X	-	-	-	-	-	1	10	-
133	Niculai Scurtu I. Ioan	-	-	-	-	X	-	-	-	-
134	Dumitru Scurtu I. Toader	-	-	-	-	X	-	-	-	-
135	Vasile Scurtu	-	-	-	-	X	-	-	-	-
136	Niculai Scurtu I. Ironim	X	-	-	-	-	-	-	-	-
137	Toader Scurtu I. Leon	-	-	-	-	X	-	-	-	-
138	Vasile Scurtu I. Leon	-	-	-	-	X	-	-	-	-
139	Vasile Scurtu I. Ioan	-	-	-	-	X	-	-	-	-
140	Victor Scurtu	-	-	-	-	X	-	-	-	-
141	Todor Scurtu	X	-	-	-	-	-	-	-	-
142	George Scurtu I. Doroftei	-	-	-	-	X	-	-	-	-
143	Gavrilă Scurtu	-	-	-	-	X	-	-	-	-
144	Gavrilă Scurtu a Uriti	-	-	-	-	X	-	-	-	-
145	Ioan Rus I. Macidon	-	-	-	-	X	-	-	-	-
146	Ioan Lup	-	-	-	-	X	-	-	-	-
147	Ștefan Lup	-	-	-	-	X	-	-	-	-
148	Trandafir Lup	-	-	-	-	X	-	-	-	-
149	Lazar Lup	X	-	-	-	-	-	-	-	-
150	Clement Roș	X	-	-	-	-	-	1	1	-
151	Larion Caluș	X	-	-	-	-	-	-	-	-
152	Login Caluș	-	-	-	-	X	-	-	-	-
153	Iacob Rus I. Vasile	X	-	-	-	-	-	-	-	-
154	Ioan Salagean I. Donisă	-	-	-	-	X	-	-	-	-
155	Vasile Salagean	-	-	-	-	X	-	-	-	-
156	Ioan Dumitrean I. Dumitru	X	-	-	-	-	-	-	-	-
157	Niculai Rus I. Filimon	-	-	-	-	X	-	-	-	-
158	Ioan Rus I. Zaharie	-	-	X	-	-	-	-	-	-

Tablou nominal cu soarta locuitorilor români din comuna Parva care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 și urmările sale

159	Zaharie Rus	-	-	-	-	X	-	-	-	-
160	Ioan Rus I. Sanson	-	-	-	-	-	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 5+6		19	3	11	3	103	21	15	50	-
161	Grigore Rus I. Sanson	-	-	-	-	X	-	-	-	-
162	Costan Rus	-	-	-	-	X	-	-	-	-
163	Ilie Rus I. Gavrilă	-	-	-	-	-	X	1	-	-
164	Dumitru Rus I. Leon	X	-	-	-	-	-	1	4	-
165	George Rus I. Macidon	-	-	-	-	X	-	-	-	-
166	Ioan Alexi I. Domide	-	-	-	-	X	-	-	-	-
167	Vasile Alexi I. I. Domide	X	-	-	-	-	-	-	-	-
168	Ioan Scurtu I. Grigore	-	-	-	-	X	-	-	-	-
169	Vasile Ordace I. Irmei	-	-	X	-	-	-	-	-	-
170	Toader Strugar	-	-	X	-	-	-	-	-	-
171	Carp Strugar	-	-	-	-	X	-	-	-	-
172	Costan Ariton	-	-	-	-	-	X	-	-	-
173	Ioan Sfrângeu	-	-	-	-	X	-	-	-	-
174	Ioan Pușcar	-	-	-	-	X	-	-	-	-
175	Niculai Strugar	-	-	-	-	X	-	-	-	-
176	Ioan Dumitrescu I. George	-	-	-	-	-	X	-	-	-
177	Grigore Cristolțan	-	-	-	-	X	-	-	-	-
178	Macidon Adam	-	-	-	-	X	-	-	-	-
TOTAL PAGINA 6+7		21	3	13	3	114	24	17	54	
TOTAL GENERAL		178						17	54	

TABLOU CU LOCUIITORII DIN PARVA DECORAȚI ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Nr. crt.	Numele și prenumele	Ocupația	Gradul	Decorațiile Medaliiile			
				Argint I	Argint II	Bronz	Crucea Carol
1	Vasile Rus	plugar	sergent	-	-	-	da
2	Maftai Scurtu	idem	idem	-	da	da	-
3	Ioan Alexi I. Pompei	idem	fruntaș	-	da	-	-
4	Avacum Brândușa	idem	caporal	da		-	-
TOTAL				1	2	1	1
TOTAL GENERAL				5			

Concluzii privind locuitorii din comuna Parva participanți la Primul Război Mondial conform statisticii ASTRA

Conform statisticii care a fost realizată de Societatea „ASTRA” din Sibiu la câțiva ani după terminarea războiului, Tabelul Nominal cu toți combatanții care au participat la Primul Război Mondial din localitatea Parva a fost întocmit de o oficialități locale, secretarul cercual Constantin Suciu, primarul comunal Vasile Rus, fiind asistați de preotul greco-catolic George Coșbuc, învățătorul pensionar Pompei Alexi și învățătorul George Ciocârlă, la data de 13 ianuarie 1922.

În anii Primului Război Mondial (1914-1918) au fost mobilizați în Armata austro-ungară 178 de bărbați din localitatea Parva.

Totalitatea combatanților au fost plugari în număr de 177 și un funcționar.

Din totalul de 178 de bărbați:

- au murit pe câmpul de luptă: 21
- morți în temniță, în pribegie, în spital, în urma bolilor și rănilor: 3
- au fost dați dispăruți: 24

În urma lor au rămas:

- 17 văduve
- 54 de orfani.

S-au întors acasă:

- Deplin sănătoși: 114
- Invalizi: 13
- Răniți, bolnavi, dar deveniți sănătoși: 3

Din punct de vedere al gradelor militare avem următoarea situație:

- Soldați: 156
- Fruntași: 7
- Caporali: 10
- Sergenți: 5

Au fost decorați cu:

- Medalia de Argint pentru vitejie, Clasa I – 1.
- Medalia de Argint pentru vitejie, Clasa a II-a – 2.
- Medalia de Bronz pentru vitejie – 1.
- Medalia Crucea Carol – 1.

PUBLICARE LA CONCURS DE STIPENDII ȘI AJUTOARE ȘCOLARE

Publicăm concurs la următoarele stipendii vacante pe anul școlar 1918/1919 din fondul central de stipendii din districtul Năsăudului.

I. Stipendii

A) Stipendii de 1.000 coroane:

1. Pentru ascultătorii la drepturi 2 stipendii (cursul 4 ani).
2. Pentru ascultători la filosofie și bel-arte 2 stipendii (cursul 5 ani).
3. Pentru ascultătorii la medicină 1 stipendiu (cursul 5 ani).
4. Pentru ascultătorii la tehnică 1 stipendiu (cursul 4 ani).
5. Pentru ascultătorii la academia montanistică și de silvicultură din Selmezbanya 1 stipendiu (cursul 3 ani).
6. Pentru ascultători la academia comercială 1 stipendiu (cursul 2 ani).
7. Pentru ascultători la școala superioară veterinară 1 stipendiu (cursul 4 ani).
8. Pentru ascultători la școli superioare de agronomie 1 stipendiu (cursul 2 ani).
9. Pentru ascultători (învățători, învățătoare) la institutul pedagogic pentru școli civile 1 stipendiu (cursul 3 ani).
10. Pentru ascultători la farmacie 1 stipendiu (cursul 2 ani).
11. Pentru ascultători la cursul notarial administrativ 1 stipendiu (cursul 1 an).

B) Stipendii de 800 coroane:

1. Pentru ascultători la cursul de poștă, telegraf și tren 1 stipendiu (cursul 1 an).

C) Stipendii de 400 coroane:

1. Pentru elevii de la preparandia de învățători, învățătoare pentru școlile populare 4 stipendii (cursul 4 ani).
2. Pentru elevi la școlile de cadeți 3 stipendii (cursul 4 ani).

D) Stipendii pentru învățăcei de industriași:

- a) Stipendii de 130 coroane: pentru învățăcei de industriaș care au ca școală pregătitoare 6 clase elementare sau 2 medii - 7 stipendii.
- b) Stipendii de 150 coroane: pentru învățăcei de industriaș care au ca școală pregătitoare 6 clase elementare sau 2 medii - 7 stipendii.
- c) Stipendii de 250 coroane: pentru învățăcei de industriaș care au ca școală pregătitoare 4 clase medii - 4 stipendii.

E) Stipendii de 500 coroane: pentru carierile metalurgie, electrotehnică, ceramică, mecanică, școli de clădiri, școli industriale medii, școli comerciale medii, școli și cursuri agricole, industrie artistică, școli de industrie a lemnului și altele - 3 stipendii.

II. Ajutoare

Pentru ajutoarele ce se vor da pe anul școlar 1918/1919 sunt la dispoziție 7.200 coroane. Ajutoarele se dau celor care frecventează institute de specialitate și care urmează studii superioare în patrie, precum și învățăceilor de industriași. Ajutoare se pot da și pe lângă stipendii. Apoi se pot da ca taxe de rigoroase și examene de calificare profesională. Ajutoarele se votează numai din an în an. Ajutoarele anuale, în genere, sunt mai mici decât suma stipendiilor statorite pentru același ram de stu-

PUBLICARE LA CONCURS DE STIPENDII ȘI AJUTOARE ȘCOLARE

diu, dar dacă ajutorul se dă ca taxă de rigoroase, ori examene de calificățiune profesorală în acest caz nu poate fi mai mic decât suma de stipendiu.

III. Condițiuni de concurs

1. Concurenții au să arate că sunt fii legitimi ai unor părinți care au, în înțelesul legilor noastre (articolele legii XXII din 1866), competență comunală în una din comunele aparținătoare fostului district al Năsăudului. Aceste comune sunt: Monor, Gledin, Șieuf, Nușfalău, Sântioana, Nepos, Feldru, Ilva Mică, Sângeorzul Român, Maieru, Rodna Veche, Rodna Nouă, Ilva Mare, Măgura, St.-Iosif, Leșu, Năsăud, Bichigiu, Hordou, Salva, Romuli, Telciu, Găureni, Suplai, Poieni, Zagra, Runc, Mititei, Mocod, Parva, Rebra Mare, Rebrîșoara, Budacul Român, Ragla, Borgo-Rus, Borgo-Joseni, Borgo-Mijloceni, Borgo-Suseni, Borgo-Prund, Borgo-Bistrița, Borgo-Tiha, Borgă-Mureșeni și Murăreni.

2. Nu pot înainta rugări aceia care au ajuns în etate de 24 de ani, iar la stipendii pentru școli de cadeți aceia care au împlinit deja etatea de 17 ani.

3. Aceia care au absolvit un ram de studiu ori măiestrie nu sunt îndreptățiți la stipendiu ori ajutor pentru alt ram de studiu ori măiestrie.

4. Concurenții sunt datori să dovedească cu testimoniu medical că sunt capabili să continue studiile.

5. Concurenții sunt datori să dovedească calificația ce se cere pentru singuraticile ramuri de studiu. Acei concurenți care sunt ascultători ordinari ai uni curs de specialitate sunt datori să arate că în ultimul semestru au colocviat cu succes din colegiile principale ori întrucât după regulamentul de examene au fost datori să se supună examenului prescris în acest semestru, că pe acela l-au trecut cu succes.

6. La stipendii pot concura numai școlari care au dovedit purtare morală bună și cel puțin progres bun. La ajutor pot concura și școlari cu progres destulitor.

7. Doi frați nu pot beneficia deodată de stipendii din acest fond. Dacă un frate a căpătat stipendiu, ceilalți nu pot fi împărtașiți de ajutor.

8. Aceia care beneficiază de stipendiu din vreo fundație privată ori publică, în același timp nu pot câștiga din acest fond nici stipendiu, nici ajutor.

9. Cel ce pentru purtare nemorală ori pentru calificățiune rea și-a pierdut stipendiul ori ajutorul de care beneficia mai înainte, nu poate concura mai târziu nici la stipendiu, nici la ajutor.

IV. Ajustarea cererilor

Se vor include următoarele testimonii:

1. Testimoniul de competență comunală a tatălui.
2. Carte de botez. Cei ce s-au născut după 1 octombrie 1895 includ extras din matricula de stat a botezaților.

3. Testimoniul școlar.

4. Testimoniul medical.

5. Testimoniul comunal de avere, care să arate starea de avere, nu numai a concurentului, ci și a părinților.

6. La învățaței de industriași contractul de învățaței încheiat înaintea autorității industriale.

V. Înaintarea cererilor

Cererile trebuie înaintate la comisiunea administratoare a fondurilor centrale școlare și de stipendii din districtul Năsăudului în Năsăud cel mult până la 20 august anul curent. Cu privire la timpul înaintării la cererile sosite pe poștă se va lua în considerare ziua punerii la poștă.

PUBLICARE LA CONCURS DE STIPENDII ȘI AJUTOARE ȘCOLARE

Cererile înaintate mai târziu nu se iau în considerare.

Din ședința fondurilor centrale școlare și de stipendii din districtul Năsăudului ținută în Năsăud, la 20 iulie 1918.

Dr. Vasile Pahone
Președinte

Dr. Ștefan Jarda
Secretar¹.

Gimnasiul superior din Năsăud.

¹ *Gazeta Poporului*, Sibiu, Anul I, 1918, nr. 31, pp. 30-31.

RAIONUL NĂSĂUD VĂZUT DE UN REPORTER COMUNIST AL ZIARULUI „SCÂNTEIA”

Trenul aleargă învăluit în nori de fum pe valea Someșului. Călătorim spre Năsăud.

Meleagurile Năsăudului erau pe vremuri locuri dintre cele mai înapoiate ale țării noastre.

Pădurile acestui raion, cu imensele lor bogății, au fost exploatare zeci și zeci de ani de Societatea „Regna”, în care se cuibăriseră cei mai mari afaceriști și politicieni de prin partea locului: Laurențiu Oanea, fost deputat și senator brătienist, Pop Grigore, liberal, maniștii Victor Șoldea, Ion Costan, mare afacerist, și alții de teapa lor. Din veniturile realizate de pe urma exploatării pădurilor, Laurențiu Oanea și-a construit o vilă în stațiunea Sângeorz-Băi, alta la Cluj, o casă cu etaj la București; Grigore Pop își încropise o „făbriță” de cherestea cu câteva gatere în Telciu, o vilă la Sângeorz-Băi, ceva pământ și multe alte acareturi. Nici maniștii ca alde Ion Costan și Victor Șoldea nu s-au lăsat mai prejos. și-au construit și ei vile la Sângeorz-Băi, prin Bistrița și Năsăud.

În vreme ce acești exploatare, și alții de teapa lor, jefuiau bogățiile țării pentru a-și construi vile peste vile, mulți țărani muncitori mureau măcinați de boli și mizerie. De asistență medicală nici pomeneală! În comune și sate nu existau școli, lipseau cadre didactice, iar neștiutorii de carte se numărau cu miile.

Pe timpul când pădurile erau exploatare de „Regna” și de alte societăți capitaliste, era un adevărat chin să muncești ca tăietor de lemne. Muncitorul trebuia să meargă zeci de kilometri pe jos. După ce cădea frânt de oboseală, cu trupul sleit de puteri după o zi de muncă istovitoare, muncitorul forestier dormea, fie în bordei, fie pe cetină de brad, pe mușchi, etc. Hrana de toate zilele a tăietorului de lemne era mămăliga și ceapa. La leafă abia se alegea cu câțiva bănuți la chimir...

Așa a fost în trecut...

*

Bogate sunt întinsele păduri din Munții Rodnei! Liniștea dimineții este turburată de șuierul locomotivelor care transportă muncitorii forestieri sus în munți, la gurile de exploatare. De aici materialul lemnos ia drumul fabricilor de cherestea.

Pădurile sunt astăzi bunuri ale poporului muncitor. În ultimii ani locul bordeielor înfundate în pământ l-au luat cabanele spațioase și igienice înzestrate cu paturi, saltele și rufărie curată, construite aproape la fiecare gură de exploatare. În vârful muntelui, pe apa pârâului ce curge în apropiere de exploatarea Cucureasa, muncitorii și-au instalat, prin folosirea unui dinam, o microcentrală care le furnizează lumină electrică în cabane.

La exploatările Cucureasa, Gura Boului și altele au fost amenajate cantine unde se servește mâncare caldă, iar muncitorii din exploatările mai îndepărtate primesc rații de brânză, pâine, slănină, marmeladă, zahăr și altele. Locul hainelor zdrențuite, cu care erau îmbrăcați în trecut tăietorii de lemne, l-au luat, astăzi, salopetele frumoase, albastre, cu apărători speciale pentru umeri și genunchi, confecționate din vată și piele, cizmele de cauciuc, etc. Numărul neștiutorilor de carte din rândurile muncitorilor tăietori de lemne devine tot mai mic.

... Spre Telciu, pe o șosea întortocheată, treci peste un pod nou construit peste apa Sălăuței. În apropiere de satul lui George Coșbuc, printre casele de bârne din lemn de brad, se conturează o clădire mare, acoperită cu țiglă. Este noua școală elementară.

Iată un grup de fete. printre ele se află și Saveta Cihărean, elevă în clasa a VI-a, îmbrăcată cu cămașă albă și catrințe. învățătorul clasei, un nom tânăr, spune despre Saveta că este printre cele mai sânguincioase eleve din clasă. Tatăl ei a fost printre primii țărani muncitori din sat, care au contribuit prin muncă voluntară la zidirea noului local de școală și tot printre primii a fost și la cursurile de alfabetizare.

RAIONUL NĂSĂUD VĂZUT DE UN REPORTER COMUNIST AL ZIARULUI „SCÂNTEIA”

Școala și satul rămân în urmă și, printre sălciile pletoase ce străjuiesc apa limpede a Sălăuței, se zărește comuna Telciu, în mijlocul căreia se află o vilă frumoasă, înconjurată de o grădină. Este casa de naștere. O infirmieră tânără, îmbrăcată într-un halat alb, poartă pe brațe pe Viorica Mocodean, cea mai tânără locuitoare a comunei. Alături, cu fața plină de bucurie, stă mama Vioricăi. Casa de naștere este înzestrată cu baie, bucătărie, 11 camere și saloane. În centrul comunei se află dispensarul medical care a luat ființă anii trecuți, farmacia, grădinița sezonieră...

Țărâncile muncitoare din Telciu se adresează acum cu toată încrederea medicului, majoritatea ducându-se să nască la casa de naștere, sub supraveghere medicală.

Casa de naștere nu mai este o raritate pe aceste meleaguri. Aproape în fiecare comună se găsește câte una.

Satele se înșiruie apoi, unul după altul, pe Valea Someșului și spre Rodna Veche. Prin comune și sate, peste tot întâlnești ceva nou: o școală sau un cămin cultural, o casă de naștere, un dispensar, o grădiniță sezonieră și câte altele.

În comuna Maieru, pe partea stângă a șoselei, au fost îngropați de curând stâlpii înalți pe care a început să se întindă sârma. Un bătrânel a propus într-o adunare populară, ținută în urmă cu câteva luni în căminul cultural, să se folosească un dinam care, așezat la moară și acționat de apa Someșului, ar putea să producă lumină electrică pentru casele țăranilor muncitori. Acum s-a trecut la punerea în practică a hotărârii pe care au luat-o cu toții în adunarea populară...

În fiecare vară, în stațiunea Sângeorz-Băi, din raionul Năsăud, sosesc pentru a-și petrece concediul de odihnă mii de oameni ai muncii din toate colțurile țării. Găzduiți în vile mari și luminoase, ei își petrec în mod plăcut concediul, refăcându-și forțele pentru a obține noi victorii în muncă.

De la un capăt la altul al raionului, de la vârful încremenit al Inăului și până la cel al Țibleșului, pe Valea Someșului, pe meleagurile Năsăudului înfloresc mugurii vieții noi¹.

¹ *Scânteia*, București, Anul XXIII, 1953, nr. 2824, p. 1 (articolul poartă titlul „Prin raionul Năsăud”, fiind semnat de N. pană).

№323.

Membruii Consiliului Dirigent.

Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CENTRUL CULTURAL „JUSTIN SOHORCA”
SÂNGEORZ-BĂI

LEGATION DE FRANCE EN ROUMANIE

le 13 Novembre 1918

L'ATTACHÉ MILITAIRE

Le Général LAFONT
Attaché Militaire de la Légation de la République Française
en Roumanie

à M.

Les personnes dont les noms suivent:

Docteur Yon BORDEA

Salomon HALIȚA

Yon BOERU

Petre GAVRILA

Lieutenant POPOVICI Isidor

et un soldat-ordonnance, se rendent en Transylvanie, pour y
accomplir une mission du Gouvernement Roumain, et avec l'agrément
de la Légation de France.

Les autorités militaires et civiles françaises sont
done priées de leur prêter leur appui le plus bienveillant, pour
l'accomplissement de cette mission.

Jassy Le 13 Novembre 1918

Le Général Attaché Militaire:

Lafont

ISSN 2285-8229

ISSN-L 2285-8229